

«Принято»

на педагогическом совете

Протокол № 1 от 29.08.2024

«Утверждаю»

Заведующая МБДОУ №9

А.Ф.Агдамова

«29» августа 2024 г.

Казан шәһәре Авиатөзелеш районының муниципаль бюджетлы мәктәпкәчә белем бирү учреждениясе «Катнаш төрдәге 9 нчы номерлы балалар бакчасы»нда татар балаларына ана теле өйрәтү буенча эш программасы.

Татар теле тәрбиячесе
Галиева Энже Фирдинат кызы

Балалар бакчасында татар балаларына ана теле өйрәтү программасы.

Аңлатма язуы

«Татарстан Республикасы халыклары телләре турында» Татарстан Республикасы Законында һәм «Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләр саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасы»нда мәктәпкәчә милли белем бирү өчен кирәкле шартлар булдыру каралган. Бу - республикабызда эшләп килә торган милли балалар бакчалары өчен кадрлар әзерләү, аларның белемен күтәрү һәм методик ярдәм күрсәтү мәсьәләләре. Әлеге проблемаларның бер өлеше “Туган телдә сөйләшәбез” өйрәтү-методик комплектлары ярдәмендә чишелә. Тәкъдим ителгән эсбап – татар балаларын туган телгә өйрәтү, аларның сөйләмен үстерү буенча методик кулланма. Аның төп максаты ана телендә балаларның дәрәҗәс һәм яхшы телдән сөйләмен формалаштыру. Кече яшьтән үк баланың сөйләмен үстерү аның аралашу, танып белү, әхлакый һәм рухи юнәлешләр нигезен билгели.

Ул 2010-2015 елларга мәгариф системасын үстерү Стратегиясе кысаларында балалар бакчаларында балаларга туган тел өйрәтү, сөйләм үстерү юнәлешен тормышка ашыру максатыннан төзелгән һәм “Туган телдә сөйләшәбез” дип аталган методик эсбап балалар бакчасында беренче кече яшьтәге балалар белән эшләрчә тәрбиячеләргә кулланма буларак тәкъдим ителә. “Туган телдә сөйләшәбез” дип исемләнгән методик комплект икенче кече яшьтәгеләр, уртанчылар, зурлар, мәктәпкә хәзерлек төркемнәре өчен дә әзерләнә. Бу комплектның төп максаты балаларны ана телендә дәрәҗәс һәм яхшы итеп сөйләшәргә өйрәтү булса, төп үзенчәлеге – тел системасының фонетик, лексик, грамматик төзелеше дәрәҗәләрен формалаштыру, бәйләнешле сөйләм үстерү, тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау (тоемлау) сәләте булдыру.

Туган телдә сөйләшәргә өйрәтү гаиләдә башлана һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә дәвам итә. Ул балаларга ана телендә тәрбия һәм белем бирү өчен мөмкинлекләр тудыру, халкыбызның рухи байлыгына, мәдәниятенә якынайту шартларында алып барыла. Мәктәпкәчә учреждениеләр, мәгариф системасының беренче баскычы буларак, нәниләрне туган телгә өйрәтүдә башлангыч роль уйный.

Беренче кече яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеген оештыру системасы мәктәпкәчә яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеген оештыру системасыннан аерыла. Балаларны туган телгә өйрәтү һәм сөйләм үстерү әйләнә-тирә белән таныштыру процессында бара. Шушы үзенчәлекләренә исәпкә алып, кече яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлегенә эчтәлеген төзегәндә әйләнә-тирә предметларны һәм күренешләрен танып белүдә нәрсә чыганак булып торуы игътибар үзәгенә алына. Балаларның сөйләмен үстерү “Кроха” программасында (Г.Г. Григорьева, Н.П. Кочетова, Д.В. Сергеева һ.б.) күрсәтелгән түбәндәге эшчәнлек төрләренә нигезләнеп төзелә:

I. Табигый шартларда табигать һәм социаль тирәлек белән турыдан туры таныштыру.

1. Табигатьне (күренешләрне һәм объектларны) күзәтү.
2. Предметлы дөнья белән таныштыру: предметлар һәм кораллар (исеме, сыйфаты, үзлекләре, эш-хәрәкәтләре).
3. Социаль күренешләр (үзең, якын кешеләр, өлкәннәр хезмәт турында күзаллаулар) белән таныштыру.

II. Образлы уенчыклар, пластик художестволы образлар аша тирә-юнь белән белән таныштыру

1. Уенчыклар карау.
2. “Тылсымлы капчык”, “Бу өйдә кем (нәрсә) яши?” дидактик уеннары, курчак белән дидактик уеннар.
3. Уеннар, күңел ачулар, уен-көлкеләр.
4. Йомыш кушулар (индивидуаль һәм кечерәк төркемнәргә бүлөп).

III. Художестволы картиналары аша (живописный, графический художественный образ) (буяулар һәм буяусыз ясалган образлар (графика) әйләнә-тирә белән таныштыру.

1. Өстәлгә куела торган кечкенә картиналарны, китаптагы иллюстрацияләренә, стенадагы картиналарны карау.
2. “Жанлы” кечкенә картиналар белән эшчәнлек.

IV. Нәфис сүз аша әйләнә-тирә белән таныштыру.

1. Матур әдәбият, юаткычлар, шигырьләр, әкиятләр, хикәяләр уку.
2. Тәрбияче белән бергә кыска гади әкиятләрнең эчтәлеген сөйләү.

V. Күрсәтмәләктән башка тирә-юнь белән таныштыру һәм сөйләм үстерү.

1. Күрсәтмәләктән башка һәм ситуациядән тыш тәрбияченең сөйләве.
2. Балалар белән әңгәмәләр һәм сөйләшүләр (тәҗрибәдән чыгып, күзәтүләрдән соң).

Методик эсбапта танып белү, коммуникация, матур әдәбият белән таныштыру кебек өч белем бирү өлкәсе карала. Нәниләр эшчәнлеген оештыру комплекслы-тематик планлаштыру нигезендә бара. План ел дәверендә төрле темалар үзләштерүне күздә тотта. Болар - “Балалар бакчасы”, “Көз”, “Мин дөнъяның бер кешесе”, “Минем әйләнә-тирәм”, “Кыш”, “Яңа ел бәйрәме”, “Әтиләп һәм әниләп, бабайлар һәм әбиләп”, “Халык ижаты”, “Яз”, “Жәй”. Елга ике тапкыр диагностик методикалар ярдәмендә мониторинг үткәрелә. Мониторинг нәтижәләре балаларның персонал карточкаларына языла.

Туган телне өйрәнүгә юнәлдерелгән эшчәнлек конспектлары Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендә чыккан “Туганнан алып мәктәпкә кадәр. Мәктәпкәчә мәгарифнең якынча төп белем бирү программасы” нигезендә төзелгән. Авторлар эшчәнлек конспектлары язганда үстерелешле өйрәтү, өйрәтү барышында тәрбияләү, фәннилек, эзлеклелек һәм системалылык, аңлаешлылык, балаларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алу, гуманитарлык, күрсәтмәләк һ.б. төп педагогик принципларга таяналар. Өйрәтү-тәрбия процессы балаларның “якындагы үсеш зонасында” (Л.С. Выготский) бара. Бу процессны әйдәп баручылар - тәрбиячеләр.

Өченче яшьтәге балалар белән оештырылган эшчәнлек уен характерын ала. Эшчәнлек төрләрендә сөйләм үсешенә сүзлек эше, сөйләмнең грамматик төзелеше өстендә эш, аваз культурасы тәрбияләү, бәйләнешле сөйләм үстерү, матур әдәбият һәм халык ижаты белән таныштыру бурычлары хәл ителә.

Балалар белән эшләү процессында *сүзлек эше* зур урын ала. Сүзлек эше- бәйләнешле сөйләм нигезе. Балалар бакчасында сүзлек эшенең өч бурычы чишелә:

1. Иң беренче чиратта, гомуми кулланылыштагы лексика хисабына (предметларны, аларның төп билгеләрен, сыйфатларын, алар белән эш-хәрәкәтләр ату) сүзлекне баету.

2. Сүзлеккә төгәллек кертү. Балаларга сүзне әйтү үрнәген бирү, аны һәр бала белән күп тапкыр кабатлау.

3. Сүзлекне активлаштыру.

Сөйләмнең грамматик төзелешен формалаштыруның төп шарты – тәрбияченең, өлкәннәрнең грамоталы сөйләм һәм сөйләмнең морфологик, синтаксик ягын, сүзьясалу ысулларын үзләштерү буенча үткәрелә торган күнегүләр.

Аваз культурасы тәрбияләү буенча эш аның сөйләм сулышы, ишетеп кабул итү, артикуляция аппаратын үстерү һ. б. шундый компонентларны үз эченә ала.

Бәйләнешле сөйләм үстерү сөйләмнең ике формасын - диалоглы һәм монологлы сөйләм үстерүне күздә тоту. Диалоглы сөйләм үстерүдә сорау-жавап формасы, балаларның үзләрен сорау бирә, бер-берсенә мөрәжәгать итә белүе – иң отышлы формалар. Балаларның кечкенә хикәяләргә мөстәкыйль төзи белүе монологлы сөйләм барлыкка килүдә мөһим күрсәткеч булып тора.

Балаларны *матур әдәбият һәм халык ижаты белән таныштыру* – сөйләм үсешенең әһәмиятле бурычы һәм чарасы. Матур әдәбият һәм халык ижаты белән таныштыру түбәндәге бурычларны чишкәндә тормышка ашырыла:

1. Дөнъяны бербөтен итеп кабул итүне, күзаллауларны формалаштыру.

2. Әдәби сөйләмне үстерү.

3. Эстетик зәвыкны, әдәби эсәргә кабул итүне үстерү.

Туган телгә өйрәтү, сөйләм үстерү бурычларын чишкәндә өйрәтүнең төрле методлары, алымнары, чаралары кулланыла. Шундый чараларның берсе булып, бармак уеннары тора. Хәрәкәтләнү активлыгы югарырак булган саен, балаларның сөйләм тизрәк һәм яхшырак үсеш ала, сөйләм сыйфаты, төрлелеге белән аерылып тора. Бармак уеннары баш мие эшчәнлегенә, интеллект үсешенә уңай йогынты ясый. Чыннан да, физиологлар, психологлар үткәргән тикшеренүләр (Л.С. Выготский, И.П. Павлов, А.Р. Лурия, А.А. Леонтьев һ.б.) хәрәкәтләнү һәм сөйләм моторикасының үзара бәйлә булуын исбатлыйлар.

Балалар белән эшләү дәверендә төрле предметлар тотып биюләр, уеннар кич кулланыла. Нәниләр уенчыкларны яшерәләр, эзлиләр, табалар. Мондый уеннар балаларда зур кызыксыну уята, тәрбияче күрсәткән хәрәкәтләргә балалар тырышып кабатлыйлар, “куян булып сикерәләр”, “кошлар булып очалар”, “жим чүплиләр”, “аю кебек алпан-тилпән йөриләр”, “этәч булып кычкыралар” һ.б. Бу уеннарда музыка эсәрләрен куллану балаларның фонематик ишетү сәләтен, ритмикасын, эмоциональ сферасын да баета, үстерә.

Нәниләр белән эшләгәндә “Жанлы картиналар” куллану зур урын алып тора. “Жанлы картиналар” - тышкы кыяфәтләрен көтмәгәндә үзгәртәләр һәм шуның белән балаларның игътибарын жәлеп итәләр. Алар эчтәлегә буенча ике-өч

төрлө эшчэнлек өчен кулланыла ала. Мондый очракта эшчэнлекнең аерым эпизодларын үзгәртергә кирәк. Мәсәлән, катнашучыларның санын кыскартырга яки арттырырга, яңа элементлар кертергә мөмкин. “Жанлы картиналар”ны темалар буенча сайлау мөһим: урам, йорт һәм кыргый хайваннар, кошлар, кибет һ.б. белән таныштыру.

Балаларның игътибарын туплау, эшчэнлеккә карата кызыксыну уяту, ял иттерү (релаксация) максаты белән шигъри әсәрләргә зур игътибар бирелә. Бу әсәрләргә укыганда балалар эчтәлегенә туры китереп хәрәкәтләр ясыялар: “яфраклар, кар бөртекләре кебек очалар”, “кер юалар, чайкыйлар, сыгалар”, “кояшны сәламлиләр”, “кояш нурлары ясыялар” һ.б.

Матур әдәбият, халык ижаты, күрсәтмәлек, предметлар белән уен хәрәкәтләре, кошларның, жәнлекләргә образларын имитацияләү - болар барысы да нәниләргә туган телгә өйрәтүдә, аларның сөйләм үстерүдә зур әһәмияткә ия. Балалар белән үткәргән торган эшчэнлек конспектлары тулы, күләмле итеп язылды. Өйрәтү-тәрбия процессында балалар белән эшчэнлекне оештырганда тәрбиячегә ижади якин килү мөмкинлегә бирелә. Эшчэнлек конспектларын төзөгәндә тәрбиячә өчен күрсәтмәләр, балаларның якинча жаваплары, балаларны активлаштыру жәя эчендә күрсәтелә. Жәя эчендә күрсәтелгән индивидуаль һәм күмәк кабатлаулар истә калдыру максатыннан аваз, сүз, ижек, фраза кебек сөйләм элементын кабатлауны күрсәтә. Кабатлауның төрлө вариантлары бар: тәрбиячә артыннан, балалар артыннан, тәрбиячә белән бергә, күмәк, индивидуаль.

Балаларны активлаштыру балаларның жавапларын конкретлаштыру, аерым сүзләргә, фразаларны, хәрәкәтләргә кабатлату максаты белән эшләнә.

Тәрбиячә балаларга гомуми сораулар белән мөрәжәгать итә, барлык балаларга да бирелгән сорауны кечкенә бала үзгә бирелгән дип кабул итми, шуңа күрә тәрбиячегә сорауын конкретлаштырырга кирәк (- Балалар, алма нинди төстә? – Әмир, алма нинди төстә? – Гүзәл, алма нинди төстә? - Балалар, минем янга килгез әле. – Марат, син дә кил әле. –Алсу, син дә кил.).

Без, авторлар коллективы, өйрәтү-методик комплектта тәкъдим ителгән материаллар балаларга туган телне өйрәтүдә һәм аларның сөйләм үстерүдә тәрбиячеләргә ныклы ярдәмлек булып дип ышанып калабыз. Әлегә методик әсбап милли балалар бакчасында эшләүче педагогларга, тәрбиячеләргә, эти-әниләргә, педагогик уку-уку йортларында белем алучы студентларга адреслана. Алардан киңәшләр, тәкъдимнәр көтеп калабыз.

Өченчә яшьтәге балаларның сөйләм үсешә үзгәрешләре

Өченчә яшьтәге балаларның сөйләм үсешендә мөһим үзгәрешләр бара. Танып белү сферасы камилләшә, сөйләм функцияләре арта. Сөйләм зурлар белән генә түгел, ә балаларның бер-берсә белән аралашу чарасы да булып тора.

Сөйләмне үзләштереп, бала предметларны гына түгел, ә сүзләргә, фразаларга да игътибар итә башлай. Ул зурларның инструкциясен, кушкан, катлаулырак йомышларны да ишетә, кабул итә һәм үти ала. Бу яшьтә сүзлек коммуникатив функциясә белән берлектә гомумиләштерү функциясенә дә камилләшүе дәвам итә. Балаларның сөйләм формалаштыруда кабул итүнең әһәмияте зур. Бу яшьтә әйләнә-тирә дөньяны сенсор танып белү өстенлекләре урын алып тора.

Баланың күзаллаулар запасы арта һәм һәр нәрсәне бала сүзләр белән белдерә башлай. Бу үз чиратында сүзлек күләме артуга китерә. 2 яшьтә бала сүзлегендә 270-300 сүз, 2,5 яшьтә 400-500 сүз булса, 3 яшьтә 1000-1500 сүзгә житә. Балалар яңа сүзләрне генә түгел, ә сөйләм әйләнмәләрен дә бик тиз отып алалар һәм кабатлы башлайлар.

Балалар сөйләмдә бәйләк сүзләр дә очрый, сыйфат һәм рәвешләренң саны арта. Ел ахырына балалар үз сөйләмнәрендә сыйфат фигыльдән һәм хәл фигыльдән башка барлык сүз төркемнәрен дә кулланалар. Болар барысы да балага үз фикерен формалаштырырга һәм жөмләләрдә белдерергә булышлык итәләр. Балалар кушма жәенке жөмләләрдән дә файдаланалар. Кече яшьтәге балалар нәрсә кирәген, нәрсә күргәннәрен һәм ишеткәннәрен әйләнә-тирәдәгеләргә ачык итеп аңлата беләләр. Булган тәжрибәләренә нигезләнәп, өлкәннәр әйткән фразадагы һәр аерым сүзгә аңлы һәм хәтерендә калдыра.

Сөйләмнәң коммуникатив функциясе камилләшә. Бала диалоглы сөйләмне үзләштерә башлай. Кече мәктәпкәчә яшь чорында диалоглы сөйләм сөйләмдә аралашуның төп формасы булып тора. Үз фикерләрен теләп белдерергә өйрәнә. Өченче яшь ахырына балалар күп сораулар белән мөрәжәгать итәләр, бу аларның сөйләм һәм фикерләү үсеше турында әйтә. Ике яшьтән соң баланың яшьтәшләре белән аралашу теләге арта. Фонетик яктан караганда әле баланың сөйләм камил түгел. Өч яшькә туган телнәң барлык авазларын кабул итсә дә, аларны бик дәрәс итеп әйтә алмыйлар.

Өченче яшьтәге бала аның белән аралашканда зурларның нәрсә турында сөйләвен яхшы аңлайлар. Алар белән үткән һәм киләчәк турында да сөйләшергә була. Сөйләмнәң актив булмаган формасы барлыкка килә. Балалар әдәби әсәрләренә, әкиятләренә, зурлар сөйләгәнне тыңлайлар һәм аңлайлар.

Кабул иткән нәрсәләрен бала үз теләге белән сөйләмдә чагылдырырга омыла (сөйли, әчтәлеген сөйли). Тасвирий сөйләм һәм монологлы сөйләм формалаша. Болар барысы да баланың күзаллаулары киңәюе, аның мөстәкыйльлеге һәм хыял итүе үсеше белән бәйле. Бу яшь чоры сүз ижаты үсеше өчен башлангыч булып тора. Ул баланың хисләрен, кичерешләрен ачык чагылдыра.

Баланың сөйләмдә үзенә төрле хисләрен, кичерешләрен ачык итеп чагылдыра белүе нигезендә ел ахырына сөйләм тагын сәнгатьләре була башлай. Болар барысы да аның шәхес үсешенә зур йогынты ясый. Сүзлек эше, сөйләмнәң грамматик ягы, аваз культурасы, бәйләнеше сөйләм үстерү, матур әдәбият һәм халык ижаты белән таныштыру өстендә эшләү кебек бурычларны максатчан чишкәндә генә баланың сөйләм үсешендә уңышларга ирешергә мөмкин.

Беренче кече яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеген оештыру системасы мәктәпкәчә яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеген оештыру системасыннан аерылып тора. Балаларны туган телгә өйрәтү һәм сөйләм үстерү әйләнә-тирә белән таныштыру барышында алып барыла. Шушы үзенчәлекләренә исәпкә алып, кече яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлегенә әчтәлеген төзегәндә әйләнә-тирә предметларны һәм күренешләрен танып белүдә нәрсә чыганак булып торуы игътибар үзәгендә торды. Балаларның сөйләм үстерү эше “Кроха” программасында күрсәтелгән түбәндәге эшчәнлек төрләренә нигезләнәп төзелде:

1. Табигый шартларда табигать һәм социаль тирәлек белән турыдан туры таныштыру.

- 1). Табигатьне (күренешләрне һәм объектларны) күзәтү.
- 2). Предметлы дөнья белән таныштыру: предметлар һәм кораллар (исеме, сыйфаты, үзлекләре, эш-хәрәкәтләре).
- 3). Социаль күренешләр (үзең, якин кешеләр, олылар хезмәт турында күзаллаулар) белән таныштыру.
2. Образлы уенчыклар, пластик художество образлары аша тирә-юнь белән белән таныштыру
 - 1). Уенчыклар карау.
 - 2). “Тылсымлы капчык”, “Бу өйдә кем (нәрсә) яши? дидактик уеннары, курчак белән дидактик уеннар.
 - 3). Уеннар, күңел ачулар, уен-көлкеләр.
 - 4). Йомыш кушулар (индивидуаль һәм кечерәк төркемнәргә бүлеп).
3. Художество картиналары аша (буяу һәм буяусыз ясалган образлар (графика) әйләнә-тирә белән таныштыру.
 - 1). Өстәлгә куела торган кечкенә картиналарны, китаптагы иллюстрацияләрне, стена картиналарын карау, “жанлы” кечкенә картиналар белән эшчәнлек.
 4. Нәфис сүз аша әйләнә-тирә белән таныштыру.
 5. Күрсәтмәлектән башка тирә-юнь белән таныштыру һәм сөйләм үстерү.

Белем бирү эшчәнлеге планнары

Үткәрү вакыты	Бүлекләр	Тема	Бурычлар
20.08.-10.09.	Безнең бакча	“Чишенү бүлмәсен карау”	Балаларны чишенү бүлмәсе, аның билгеләнеше, андагы жиһазлар белән таныштырырга, группадагы бүлмәләрдә ориентирлашу тәҗрибәсе тупларга. Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, диалогта катнашу теләген үстерергә. Жиһазларга сакчыл караш тәрбияләргә.
		Йомшаккай бездә кунакта	Балаларның группадагы уенчыклар турындагы белемнәрен киңәйтәргә, тәрбияче сорауларына җавап бирү осталыгы формалаштырырга, уенчык исемнәре һәм аларның эш-хәрәкәтен белдерә торган сүзләр хисабына сүзлек запасын киңәйтәргә. Тыңлау һәм сорауларга җавап бирү теләге үстерергә. Сөйләм этикетының гади формулаларын (исәнләшү, сабуллашу) куллана белү гадәте, уенчыкларга сакчыл караш тәрбияләргә.

		Йомшаккай тагын бездә кунакта.	<p>Балаларны уенчыкларны карарга һәм аларның аерым өлешләрен билгеләргә өйрәтергә; уенчыкларның өлешләре исемнәрен, төсен, хәрәкәтен белдерә торган сүзләренә актив сүзлеккә кертергә.</p> <p>Тәрбияче соравына кычкырып җавап бирү осталыгын үстерергә.</p> <p>Сөйләм этикетының гади формулаларын (исәнләшү, сабуллашу) куллана белү гадәте, көлкеле уенчыклар белән уйнаудан канәгатьләнү, шатлану хисләре тәрбияләргә.</p>
		Е.Батуринынң “Тупны коткарабыз” картинасын карау.	<p>Картинаның эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә; аның эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирергә өйрәтергә.</p> <p>Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, тәрбияче артыннан аерым сүзләренә һәм фразаларны актив кабатлауларын үстерергә.</p> <p>Башкаларга ярдәм итү теләге тәрбияләргә.</p>
		Юыну бүлмәсен карау.	<p>Балаларның юыну бүлмәсендәге предметларның (сабын, сөлге, кран, су, теш щеткасы, теш пастасы) функциональ билгеләнеше турындагы күзаллауларын ачыкларга.</p> <p>Сүзләренә (сабын, сабынны, сабын белән һ.б.) төрле грамматик формаларда куллану осталыгын, сөйләм активлыгын, инициативасын үстерергә.</p> <p>Балаларда сөйләм этикетының гади формулаларын (исәнләшү, сабуллашу) куллана белү гадәте, пөхтәлек, чисталык, башкаларга ярдәм итү теләге тәрбияләргә.</p>
11.09.-30.09.	Көз	Көзгә табигать.	<p>Көз турында балаларның элементар күзаллауларын (табигатьтәге сезонлы үзгәрешләр, кешеләр киеме) формалаштырырга.</p> <p>Балаларның күзәтүчәнлеген, игътибарын, тәрбиячегә тыңлый белү осталыгын үстерергә.</p> <p>Көзгә табигатькә соклану хисләре тәрбияләргә.</p>
		Жиләк-жимешләр.	<p>Тышкы билгеләре һәм тәме буенча жиләк-жимешләр аерырга өйрәтергә; жиләк-жимешләр һәм аларның уңышын җыеп алу турында күзаллауларын киңәйтәргә, жиләк-жимешләрнең исемнәре һәм аларның билгеләрен белдерә торган сүзләр хисабына балаларның сүзлеген баетырга.</p> <p>Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, сенсор сәләтләрен, сорауларга җавап бирү осталыгын үстерергә.</p> <p>Балаларда сөйләм этикетының гади формулаларын (исәнләшү, сабуллашу) куллана белү гадәте, әйләнә-тирә табигать объектларына кызыксыну тәрбияләргә.</p>
		“Безнең Алсу” сериясеннән картина карау.	<p>Картинадагы предметларны аера һәм атый, картинаның эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирергә белергә өйрәтергә, сүзлекне активлаштырырга.</p> <p>Балаларның игътибарын, хәтерен, тәрбияче күрсәтмәләрен ишетә һәм үти белүләрен үстерергә.</p> <p>Картинаны кызыксынып карау теләге тәрбияләргә.</p>

		Помидор, кыяр, кишер белән таныштыру	<p>Балаларның помидор, кыяр, кишер турындагы белемнәрен ныгытырга; помидор, кыяр, кишернең форма, төс, тәм үзенчәлекләре (кызыл, йомшак, шома, тәмле, сусыл, хуш исле помидор, помидор шар формасында; яшел, каты, шома, кытыршы кыяр; шома, кызыл, тәмле, каты кишер) белән таныштырырга.</p> <p>Балаларның сенсор тоемлауларын, тәрбиячәне ишетү һәм сорауларга җавап бирә белү осталыкларын үстерергә.</p> <p>Балаларда сөйләм этикетының гади формулаларын (исәнләшү, сабуллашу) куллана белү гадәте, зурлар хезмәтенә хөрмәт, сәламәт тормыш алып бару теләге тәрбияләрگә.</p>
		Картинкадагы кошларны карау.	<p>Балаларда күгәрчен, саескан турында гомуми күзаллаулар булдырырга; аларның кызыклы гадәтләрен күрергә өйрәтергә.</p> <p>Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, күзәтүчәнлеген, сүзлек запасын үстерергә.</p> <p>Кошларга карата йомшак караш, дустанә мөнәсәбәт тәрбияләргә.</p>
		Көз (йомгаклау чарасы).	<p>Балаларның көз турындагы белемнәрен (яфраклар саргая, сары яфраклар, яфраклар коела, яңгырлар күп ява, кешеләр жылы киёмнәрен кияләр) ныгытырга. Тәрбиячә сорауларына дәрәҗә җавап бирергә, рәсем ясаганда буяуны кәгазь битенә дәрәҗә һәм тигез төшерергә өйрәтергә. Төсләргә ныгытырга.</p> <p>Балаларның актив сөйләмен, ишетеп кабул итүне, игътибарны, күзәтүчәнлекне үстерергә. Балаларда рәсем ясауга кызыксыну уятырга.</p> <p>Көзгә табигать белән соклану хисләре, пөхтәлек тәрбияләргә.</p>
1.10.-15.10.	Мин дөнъяның бер кешесе	Минем исемем бар	<p>Баланы үзенә һәм иптәшләренә исемен әйтергә өйрәтергә, иптәшләренә исемен истә калдырырга, оялчанлыкларын җиңергә ярдәм итәргә.</p> <p>Тәрбиячә әйткәнне ишетүдә һәм аңлауда, кайбер фразаларны (Минем исемем Алсу) кабатлауда күнектерергә. Балаларның хәтерен, игътибарын үстерергә.</p> <p>Балаларда үзләренә һәм яшьтәшләренә карата ягымлылык, дустанә мөнәсәбәт тәрбияләргә.</p>
		Бу - мин.	<p>Организм һәм аның өлешләре турында балаларда күзаллау формалаштырырга, балага үзен бербөтен итеп кабул итәргә өйрәтергә, гәүдә өлешләре турында белемнәрен ачыкларга һәм ныгытырга.</p> <p>Гәүдә өлешләренә атамалары (баш, күзләр, колаклар, борын, авыз, тешләр, чәчләр, куллар, аяклар) хисабына балаларның сүзлеген активлаштырырга.</p> <p>Үзенә, үзенә гәүдә өлешләрен ярату һәм сакчыл караш тәрбияләргә, культура-гигиена күнекмәләрен үтәү теләге тудырырга.</p>
16.10.-04.11.	Минем әйләнә-	Яраткан уен бүлмәбез.	<p>Балаларны балалар бакчасы шартларына ияләндерүне дәвам иттерергә, уен (группа) бүлмәсе һәм алдагы почмаклар белән таныштырырга, һәр әйбернең үз урыны</p>

	тирэм		<p>дигән күзаллауны балаларның аңына житкерергә. Сүзләрне һәм кыска фразаларны ачык әйтүләрен үстерергә, сүзлекне активлаштырырга. Жиһазларга сакчыл караш һәм яшьтәшләренә карата ягымлылык тәрбияләргә.</p>
		“КамАЗ” машинасы.	<p>Балаларны “КамАЗ” машинасын һәм аның өлешләрен таний, атый белергә өйрәтергә, уенның сүзләренә туры китереп хәрәкәтләр ясау осталыгы булдырырга. Балаларның күзәтүчәнлеген, игътибарын, хәтерен, сөйләмен, эмоциональ сферасын үстерергә. Балаларда йөк транспортына, өлкәннәр хезмәтенә кызыксыну тәрбияләргә.</p>
		“Минем урамым” “жанлы картинка”сын карау.	<p>Балаларны урам һәм аның объектлары белән таныштырырга. аларга карата кызыксыну тудырырга. Балаларның күзәтүчәнлеген, игътибарын, сүзлеген үстерергә. Урамга соклану хисе тәрбияләргә.</p>
15.11.-31.12.	Яңа ел бәйрәме	Электр лампасы белән таныштыру.	<p>Электр турында балаларга элементар төшенчә (электр тогы электр чыбыкларында яши; утны яндыру өчен өзгечкә (выключатель) басарга кирәк, шуннан соң электр чыбыкларыннан ток йөри башлый) бирергә. Электр, ток, чыбык, өзгеч (выключатель) сүзләре хисабына сүзлекне киңәйтәргә һәм активлаштырырга. Балаларның игътибарын, хәтерен, кабул итүләрен үстерергә. Ток белән бәйләнешле булган куркынычсызлык кагыйдәләрен балаларга житкерергә. Сакчыллык тәрбияләргә.</p>
		Гирлянда.	<p>Балаларга гирлянда турында элементар белемнәр бирергә, электр тогы турындагы күзаллауларын ныгытырга, кызыл, яшел, сары төсләрне таний һәм аера белүдә күнектерергә. Балаларның игътибарын, кызыксынучанлыгын, сүзлеген һәм шатлану хисләрен үстерергә. Бергә шөгылләнү теләге тәрбияләргә.</p>
		Яшел чыршы.	<p>Балаларны чыршыны карарга өйрәтергә, Яңа ел бәйрәме турындагы күзаллауларына төгәллек кертергә һәм баетырга. Балаларның “Яңа ел бәйрәме” темасы буенча сүзлекләрен активлаштырырга, тәрбияче соравына җавап бирү осталыкларын, игътибарын, күзәтүчәнлеген, сенсор сәләтләрен үстерергә. Матурлыкны күрә һәм соклана белү хисләре, чыршы уенчыкларына карата сакчыл караш тәрбияләргә.</p>
		Чыршы бизибез.	<p>Балаларның Яңа ел бәйрәме турындагы күзаллауларын баетуны дөвам итәргә. Балаларның “Яңа ел бәйрәме” темасы буенча сүзлекләрен активлаштырырга, тәрбияче соравына җавап бирү осталыкларын, игътибарын, күзәтүчәнлеген, сенсор сәләтләрен үстерергә.</p>

			<p>Чыршы уенчыкларына карата сакчыл караш тәрбиялэргэ</p> <p>Без музыка залында.</p> <p>Чыршы бэйрәменә эзерләнү уңаеннан балаларны музыка залының бизәлеше, чыршы уенчыклары белән таныштырырга (материалы, төсө, формасы); чыршы уенчыклары, йомры, пыяла, шома, ялтырый сүзләре хисабына балалар сүзлеген активлаштыруны дәвам итэргэ.</p> <p>Балаларның кабул итүләрен, күзәтүчәнлеген, игътибарын, сорауларга жавап бирү осталыгын үстерергэ.</p> <p>Балаларда эстетик хисләр тәрбиялэргэ.</p>
01.01.-31.01.	Кыш	Ап-ак кар ява.	<p>Балаларны кар һәм аның сыйфаты (ап-ак, эри, йомшак, салкын, жиңел) белән таныштырырга, тәрбияче сорауларына жавап бирүдә күнектерергэ.</p> <p>Балаларның сүзлек запасын, игътибарын, күзәтүчәнлеген үстерергэ.</p> <p>Кышкы табигатькә соклану хисе, бергәләп уйнау теләге тәрбиялэргэ.</p>
		Алсуны урамга киендерәбез.	<p>Балаларның кышкы киёмнәр турындагы белемнәренә төгәллек кертергэ; прогулкага киендерү эзлекләгән һәм киёмнәренә билгеләнешен истә калдырырга өйрәтергэ, тәрбияче сорауларына жавап бирүдә күнектерергэ.</p> <p>Балаларның игътибарын, хәтерен, фикерләвен, сүзлек запасын үстерергэ.</p> <p>Башкаларга ярдәм итү теләге, киёмнәргә сак караш тәрбиялэргэ.</p>
		Ләйлә суыктан курыкмый. (О.И.Соловьева картинасы буенча).	<p>Картинада ясалган предметларны дөрес танып һәм атап, картинаны карарга өйрәтергэ; предметларны, эш-хәрәкәтне, төснә белдерә торган сүзләр ярдәмендә сүзлекне активлаштырырга, картинаның эчтәлегә буенча сорауларга жавап бирүдә күнектерергэ.</p> <p>Кабул итүне, игътибарны, хәтерне үстерергэ.</p> <p>Сюжетлы картинкалар карау теләге тәрбиялэргэ.</p>
		Күгәрченнәр, чыпчыклар – безнең һәни кошчыклар	<p>Табигать объектларына булган кызыксынуларын стимуллаштырырга; майданчыкка килгән кошлар белән таныштырырга; “гөр-гөр”, “чырык-чырык”, “кар-кар” аваз ияртемнәрен ачык әйтүдә күнектерергэ; томшык, сикерә, гөрлиләр, жим, чүплиләр, чырылды, житез, өлгөр сүзләре хисабына сүзлекне баетырга.</p> <p>Балаларның игътибарын, күзәтүчәнлеген, сорауларга жавап бирү осталыгын үстерергэ.</p> <p>Кошлар турында кайгырту, аларга ярдәм итү, аларны тукландыру теләге тәрбиялэргэ.</p>
01.02.-08.03.	Этиләр һәм эниләр, бабайлар һәм әбиләр	Безнең этиләр. (Сюжетлы картинкалар карау).	<p>Балаларны этиләр һөнәренә кагылышлы булган сюжетлы кечкенә картинкаларны карарга, аларның эчтәлеген аңларга өйрәтергэ; эш гамәлләрен белдерә торган сүзләр хисабына балаларның сүзлеген активлаштырырга.</p> <p>Балаларның игътибарын, хәтерен, фикерләвен, куелган сорауларга кыска жөмлә белән жавап бирү осталыгын, сүзлек запасын үстерергэ.</p>

			<p>Төрле профессия кешелеренэ һәм этилэр хезмәтенэ карата кызыксыну тәрбиялэргә.</p>
		<p>Безнең апа. (Тәрбияче ярдәмчесенә хезмәтен күзәтү).</p>	<p>Тәрбияче ярдәмчесе хезмәте белән бәйле эш хәрәкәтләр таний һәм атый белергә өйрәтергә (савыт-саба юа, ашарга алып килә, сөлгеләрне алмаштыра, бүлмәне жыештыра һ.б.); сүзлекне активлаштырырга, аны яңа сүзләр белән бастырга. Уенчыкларны зурлыгы буенча классификациялэргә өйрәтергә.</p> <p>Балаларның игътибарын, күзәтәчәнлекне, тәрбиячәне ишетә һәм сорауларга җавап бирү, катлаулы булмаган биремнәрне үти белү осталыгын үстерергә</p> <p>Әйләнә-тирәдәге кешеләр хезмәтенэ кызыксыну һәм тыңлаучанлык тәрбиялэргә.</p>
		<p>“Алсу бәйрәмгә жыена” дидактик уены.</p>	<p>Якын тирәлектәге предметлар (киемнәр, аларның төсе һәм материалы) белән таныштыруны давам итэргә; сүзлекне активлаштырырга, ефәк, ак төстә кебек яңа сүзләр кертергә. Балаларның игътибарын, хәтерен, сорауларны ишетә һәм аларга бер сүз яки кыска жөмлө белән җавап бирү осталыгын үстерергә. Курчак белән уйнарга теләк һәм курчакларга сакчыл караш тәрбиялэргә.</p>
		<p>Безнең әниләр. (Сюжетлы картинкалар карау).</p>	<p>Балаларны әниләр һөнәренә кагылышлы булган сюжетлы кечкенә картинкаларның эчтәлеген аңларга өйрәтергә; эш-хәрәкәтне белдерә торган сүзләр хисабына балаларның сүзлеген активлаштырырга.</p> <p>Балаларның кабул итүләрен. куелган сорауларга кыска жөмлө белән җавап бирү осталыгын, игътибарын үстерергә.</p> <p>Төрле һөнәр кешелеренэ һәм әниләр хезмәтенэ карата кызыксыну, хөрмәт тәрбиялэргә..</p>
09.03.-20.03.	Халык ижаты	Матрешкалар.	<p>Балаларны, халык уенчыклары буларак, матрешкалар белән таныштыруны давам итэргә; матрешканы ачарга һәм дәрәс итеп җыярга өйрәтергә; сүзлек запасын киңәйтэргә һәм активлаштырырга; балаларны үзләренэ әйтелгән (мөрәжәгать ителгән) сүзләргә тыңлый белүдә күнектерергә; матрешкага карата уңай эмоцияләр формалаштырырга. Игътибарны, хәтерне, сенсор сәләтләргә, сорауларга җавап бирү осталыгын үстерергә</p> <p>Халык ижатына кызыксыну тәрбиялэргә.</p>

		Матрешкалар.	<p>Халык уенчыкларын дөрес атауда, төсөндө һәм размерында булган аермалыкларны күрә белүдә күнектерергә; сүзлекне (зур, кечкенә, сарафан, яулык) активлаштырырга.</p> <p>Балаларның игътибарын, күзэтүчәнлеген, сорауларга җавап бирү осталыгын үстерергә.</p> <p>Балаларда халык уенчыкларына кызыксыну тәрбияләргә.</p>
01.04.-30.04.	Яз	Яз, яз килә...	<p>Балаларга язгы күренешләр турындагы элементар белемнәр (кар эри, тамчы тама, кояш жылыта, сулар жыела) бирергә. Сүзлек запасын киңәйтәргә һәм активлаштырырга.</p> <p>Балаларның күзэтүчәнлеген, игътибарын үстерергә.</p> <p>Язгы күренешләргә кызыксыну, табигатьтә барган үзгәрешләргә шатлана белүләрен тәрбияләргә.</p>
		Жәнлекләр урманда яшиләр.	<p>Жәнлекләр турында балаларның белемнәрен киңәйтәргә һәм ныгытырга, жәнлекләргә танып һәм атып белергә өйрәтәргә.</p> <p>Балаларның диалоглы сөйләмнән активлаштырырга, фикерләүне, мөстәкыйльлекләрен үстерергә.</p> <p>Жәнлекләргә карата кызыксыну тәрбияләргә.</p>
		Сыерчыклар, карлыгачлар килде (картинкалар карау).	<p>Балаларны кошларны картинкада танырга һәм атарга өйрәтәргә. Балаларның сүзлеген активлаштырырга, сүзлеккә сыерчык, сыерчык оясы, карлыгач сүзләрен кертергә.</p> <p>Игътибарны, күзэтүчәнлекне, тәрбияче белән аралашу, сорауларга җавап бирү осталыгын үстерергә.</p> <p>Кошларга һәм табигатнең башка объектларына кызыксыну, кошларга карата сакчыл караш, кайгыртучанлык хисләре тәрбияләргә.</p>
		Песиле тал бөреләрен карау.	<p>Балаларны песиле тал, аның өлешләре (ботаклар, бөреләр) белән таныштырырга; табигатьтәге язгы күренешләр турында белемнәр формалаштыруны давам итәргә; сүзлек запасын киңәйтәргә һәм сүзлекне активлаштырырга (песиле тал, ботак, бөре, йомшак, хуш исле).</p> <p>Балаларның кабул итүен, игътибарын күзэтүчәнлекләрен, хәтерен, сорауларга җавап бирү осталыгын үстерергә.</p> <p>Табигать объектына карата сак караш, кызыксыну, табигатьтәге матурлыкны күрә белүләрен тәрбияләргә.</p>
01.05.-31.05.	Жэй	Тузганак чөчөгән карау.	<p>Балаларны үсемлекләр белән таныштыруны давам итәргә; тузганак чөчөгән турында белемнәр бирергә, аны танырга, атарга, төзелеше (чөчөгән, сабагы, яфрактары)</p>

			<p>буенча аера белергә өйрәтергә; сүзлек запасын киңәйтергә; тузганак, чәчәк, сабак сүзләрен сөйләмдә активлаштырырга.</p> <p>Балаларның сенсор сәләтләрен, кабул итүләрен, игътибарын, күзәтүчәнлеген үстерергә.</p> <p>Табигать белән турыдан-туры аралашудан шатлык хисләре уятырга; матурлыкны күрә белүне, үсемлекләргә сакчыл караш тәрбияләргә.</p>
		Йорт хайваннары.	<p>Балаларның йорт хайваннары (сыер, ат, песи, эт) турындагы белемнәрен (кайда яшиләр, нәрсә ашыйлар) киңәйтергә. Хайваннарның исемнәрен, хәрәкәтләрен атауда күнектерергә.</p> <p>Сүзлекне баетырга, тәрбияченең сорауларына җавап бирү, мөстәкыйльлек һәм активлык күрсәтү теләге үстерергә.</p> <p>Йорт хайваннарына кызыксыну тәрбияләргә.</p>
		“Балалар тавыкны һәм чебиләрне ашаталар” (авторлары В. Езикева, Е. Радина) картинасын карау.	<p>Балаларны картинаны карарга, эчтәлегә буенча сорауларга җавап бирергә, тәрбияченең һәм иптәшләреңнең аңлатмаларын тыңларга өйрәтүне дәвам итәргә.</p> <p>Сөйләмне томшык, тавык, чебиләр, табак кебек сүзләр хисабына баетырга, игътибарны, хәтерне, образлы фикерләүне үстерергә.</p> <p>Йорт кошларына карата сак караш тәрбияләргә.</p>
		Ком үзлекләре.	<p>Балаларны комны тикшерү ысулларына (комны учка алып, йомарларга һәм сибәргә), төсә буенча комның дымлылыгын билгеләргә өйрәтергә.</p> <p>Коры, дымлы, юеш, сибелүчән, сибелә, эвәләү сүзләре хисабына балаларның сүзлеген активлаштырырга, игътибарны, сенсор сәләтләрен үстерергә.</p> <p>Ком белән уйнауга кызыксыну тәрбияләргә.</p>

3. Матур әдәбият

Үткәру вакыты	Бүлекләр	Тема	Бурычлар
20.08.-10.09.	Безнең бакча	“Үчтеки, үчтеки” такмагын уку	<p>Фольклор әсәрләренә кызыксыну уятырга; шигъри әсәрнең эчтәлеген аңларга өйрәтергә.</p> <p>Балаларның эмоциональ сферасын үстерергә.</p> <p>Нәфис сүзгә мөхәббәт тәрбияләргә</p>
		Ә.Бикчәнтәеваның “Туп-туп-тубыбыз” шигырен уку	<p>Балаларга шигырьнең эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә, таныш предметларны таний һәм атый белергә өйрәтергә, шигырьне укыганда, шигырьнең аерым сүзләрен әйтергә мөмкинлек бирергә, тупның төсләрен ныгытырга.</p> <p>Балаларның эмоциональ сферасын үстерергә.</p> <p>Уңай эмоциональ атмосфера тудырырга, уенчыкларга сакчыл караш тәрбияләргә.</p>

		С.Сөләйманованың “Ике” шигырен уку	<p>Балаларда шигъри эсәргә кызыксыну уятырга, поэтик эсәрнең эчтәлеген аңларга өйрәтергә, баланың үзе турында күзаллауларын формалаштыруны дәвам итәргә, “кул”, “аяк”, “колак”, “күз”, сүзләре хисабына сүзлекне киңәйтәргә һәм активлаштырырга.</p> <p>Һәр әгъзаның яшәү өчен әһәмияткә ия булуын һәм кирәклеген тоемлауларын үстерергә.</p> <p>Культура-гигиеник күнекмәләр тәрбияләргә.</p>
11.09.-30.09.	Көз	Хайваннарны чакыру эндәшен уку	<p>Эндәшнең эчтәлеген аңларга өйрәтергә, фольклорның бу төр жанрын кызыксыну уятырга, текстның эчтәлегенә буенча аваз ияртемнәрен, ымлыклар әйтүдә күнектерергә, тәрбияченең сорауларына аңлап жавап бирүләрен ныгытырга.</p> <p>Балаларның игътибарын, күзәтүчәнлеген үстерергә.</p> <p>Хайваннарны ярату теләгә тәрбияләргә.</p>
		Д.Гарифулинның “Йә, алар кемнәр икән” шигырен уку.	<p>Шигъри эсәрне аңлап кабул итәргә өйрәтүне дәвам итәргә, “бак-бак”, “Мә-мә”, “Кар-кар” аваз ияртемнәрен кабатларга.</p> <p>Балаларны шигырьдә бирелгән диалогка жәлеп итәргә; сүзлекне үстерергә һәм активлаштырырга.</p> <p>Кошларга, хайваннарга карата мәрхәмәтлелек тәрбияләргә.</p>
		Б.Рәхмәтнең “Су” шигырен уку.	<p>Текстка туры китереп, хәрәкәтләр ясарга өйрәтергә, шигъри эсәрнең эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә, [ю] авазын ачык итеп әйтүдә күнектерергә, шигырьнең эчтәлегенә эмоциональ жавап бирүләренә булышлык итәргә.</p> <p>Сүзлекне үстерергә һәм активлаштырырга.</p> <p>Культура-гигиена күнекмәләрен тәрбияләүне дәвам итәргә</p>
1.10.-15.10.	Мин дөнъяның бер кешесе	Г.Тукайның “Гали белән кәжә” шигырен уку.	<p>Шигъри эсәрне аңларга өйрәтергә; балаларга дөнъянын бер кешесе дигән күзаллауны бирергә. Кәжәне танырга өйрәтүне дәвам итәргә.</p> <p>Кәжә, чирәм, сакал сүзләре хисабына сүзлек запасын киңәйтәргә, хәрәкәтләрен үстерергә.</p> <p>Бер-беренә карата һәм хайваннарга карата кайгыртучанлык тәрбияләргә.</p>
		З.Туфайлованың “Ул зу-у-у-ур үскән” шигырен уку	<p>Шигъри эсәрне кабул итәргә һәм хезмәтнең нәтижәсен күрә белергә өйрәтергә, утырткан, сипкән, үскән кебек эш-хәрәкәтне белдерә торган фигуралар хисабына сүзлекне киңәйтәргә, активлаштырырга; шигырьне истә калдыруларына булышлык итәргә; сүз төркөмнәрен дәрәҗә кулланып диалоглы сөйләмне бастырга.</p> <p>Уңай эмоциональ халәтне үстерергә.</p> <p>Гөлләргә карата сакчыл караш, гөлнең матурлыгына соклана белүләрен тәрбияләргә.</p>
		“Песи-нечкәбил” бишек жырын уку.	<p>Шигъри эсәрнең эчтәлеген аңлатырга, бишек жырын сөхнәләштерергә һәм текстка туры китереп хәрәкәтләр башкара белергә өйрәтергә.</p> <p>Балаларның игътибарын үстерергә.</p>

			Фольклор эсэрлэрэнэ кызыксыну тәрбияләргә.
16.10.-04.11.	Минем әйләнә-тирә.	М.Жәлилнең “Маэмай” шигырен уку.	Шигъри эсәр белән таныштырырга, аңлап кабул итәргә өйрәтергә, бармак театры элементларын куллануны дәвам итәргә. Сүзлек запасын киңәйтәргә (маэмай, борын, йөгәрә, өрә, ишетә, күрә). Йорт хайваннарына кызыксыну тәрбияләргә.
		М. Жәлилнең “Өтәч” шигырен уку.	Күрсәтмәлек кулланмыйча әдәби эсәрне тыңлый һәм кабул итү күнекмәләрен формалаштырырга, кычкырганда барлыкка килгән тавышлары буенча йорт кошларын танып һәм атый белергә өйрәтергә, [к] авазының әйтелешен ныгытырга. Шигырьне бармаклар театры ярдәмендә сәхнәләштерү күнекмәләрен үстерергә. Йорт кошларына карата мөхәббәт тәрбияләргә.
		Ж.Тәржемановның “Маэмай” шигырен уку	Шигъри эсәрне аңларга өйрәтүне дәвам итәргә, аерым сүзләргә (Акбаем, маэмаем, өрә) һәм зур булмаган фразаларны (“ташлар ыргытмагыз!”, “Мине котыртмагыз!”) кабатларга өндәргә. Балаларның игътибарын үстерергә. Эткә карата миһербанлылык тәрбияләргә.
15.11.-31.12.	Яңа ел бәйрәме	Ә.Бикчәнтәеваның “Беренче адым” шигырен уку.	Балаларга шигырьнең эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә; кайбер сүзләргә әйтергә өндәргә; бирелгән сорауларга җавап бирергә өйрәтергә. Игътибарын үстерергә. Күмәк эшчәнлек күнекмәләре тәрбияләргә.
		“Карга әйтә... эндәшен уку.	Шигъри эсәрне кабул итәргә өйрәтергә, кошлар турында балаларның белемнәрен ныгытырга һәм киңәйтәргә; аларның тышкы кыяфәтенә игътибар итәргә, сүзлекне баетырга; [к] авазының дәрәҗәсә әйтелешен булдырырга. Балаларның игътибарын үстерергә. кошларга карата кызыксыну тәрбияләргә.
01.01.-31.01.	Кыш	Ә.Ерикәйнең “Беренче кар” шигырен уку	Шигъри эсәрне аңлап кабул итәргә өйрәтергә дәвам итәргә; эсәр аша табигать дөньясына жәлеп итәргә, кышкы күренешләр турында белемнәрен формалаштырырга; “йомшак”, “ап-ак” сыйфатлары хисабына сүзлек запасын киңәйтәргә һәм активлаштырырга. Катлаулырак сорауларга җавап бирә белүләрен, хәтерен, уңай эмоцияләрен үстерергә. Табигатькә мөхәббәт, туган телне өйрәнүгә кызыксыну тәрбияләргә.
		Ж.Тәржемановның “Йокы бабай” әкиятен сөйләү.	Хикәянең эчтәлеген балаларга аңларга ярдәм итәргә. Игътибар белән тыңлауларын үстерергә. Бирелгән сорауларга җавап бирү теләге тәрбияләргә.
		С. Летованың “Кар бабай”	Күләме буенча зур булмаган әдәби эсәрне (хикәяне) күрсәтмәлектән башкагына тыңларга һәм сорауларга аңлаешлы итеп җавап бирергә өйрәтүне дәвам итәргә,

		хикэясен уку.	балаларның әңгәмәдә жинел һәм иркен аралашуларына ирешергә, сүзлек запасын киңәйтергә (яхшы күнел, йомшак күнел, киң күнел). Балаларның игътибарын, бергәләп тыңлау күнекмәсе үстерергә. Сүз сәнгатенә кызыксыну тәрбияләргә.
01.02.-08.03.	Әтиләр һәм әниләр, бабайлар һәм әбиләр	Ш.Маннурның “Яратам” шигырен уку.	Балаларга шигырьнең эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә; шигырьне тыңлау теләге уятырга, сорауларга аңлап җавап бирүдә, [ә] авазын ачык итеп әйтүдә күнектерергә. Балаларның игътибарын, кабул итүен үстерергә. Әти-әниләргә, туганнарга мэхәббәт тәрбияләргә.
		“Кәккүк-чыпчык” уены.	[Ч] һәм [к] авазларын дәрәс һәм ачык итеп әйтергә өйрәтергә, сүзлекне активлаштырырга. Балаларның эмоциональ сферасын үстерергә. Фольклор әсәрләренә кызыксыну тәрбияләүне дәвам иттерергә.
		Г.Таһированың “Йокла, курчак” шигырен уку.	Балаларга шигырьнең эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә; шигырьне тыңлау теләген уятырга, [ә], [ү] авазларын ачык итеп әйтүдә күнектерергә. Балаларның игътибарын үстерергә. Курчакка карата кайгыртучанлык тәрбияләргә.
		Ә.Кариның “Тавык” шигырен уку	Шигъри әсәрне тыңларга өйрәтүне дәвам итәргә; фланелеграфта шигырь эчтәлегенә туры килгән рәсемнәр яки уенчыклар күрсәтергә; тавыкны рәсемнәрдә һәм уенчыкларда танырга өйрәтергә. Тәрбияче артыннан кайбер фразаларны кабатларга өндәп, балаларның сөйләмен активлаштырырга. Балаларның игътибарын, кабул итүләрен, сорауларга җавап бирү осталыкларын үстерергә. Әбиләргә карата ихтирам, игътибар, ярату хисләре тәрбияләү.
		Ә.Шәрифуллинаның “Иң матур әни” шигырен уку.	Шигъри әсәрне тыңларга өйрәтүне дәвам итәргә. Тәрбияче артыннан кайбер фразаларны кабатларга өндәп, балаларның сөйләмен активлаштырырга. Балаларның игътибарын, кабул итүләрен, сорауларга җавап бирү осталыкларын үстерергә. Әниләргә карата ихтирам, игътибар, ярату хисләре тәрбияләү.
09.03.-20.03.	Халык ижаты	“Камыр малай” әкиятен уку (рус халык әкиятен).	Балаларны “Камыр малай” әкиятен белән таныштырырга, әкиятнең эчтәлеген аңларга ярдәм итәргә. Шар әвәләү (камыр кисәген түгәрәкләү хәрәкәтләре ясап кулларда тәгәрәтү) күнекмәсен ныгытырга. Сорауларга җавап бирү осталыгын үстерергә. Әкиятләренә тыңлау, аңа карата кызыксыну тәрбияләргә.
		“Камыр малай” әкиятен кабатлау.	Әкиятне тәрбияче белән бергә сөйләргә өйрәтергә, аерым фразалар әйтү хисабына балаларның сүзлеген активлаштырырга. Балаларның игътибарын, кабул итүен үстерергә. Әкият геройларына карата кызыксынучанлык тәрбияләргә.

		“Теремкэй” рус халык экиятен уку.	Балаларны яңа эсэр белән таныштырырга; экиятне игътибар белән тыңларга өйрәтергә. Балаларның игътибарын үстерергә. Халык ижатына кызыксыну тәрбияләргә.
		“Теремкэй” экиятен сәхнэләштерү.	Экият белән таныштыруны дәвам итәргә. Аваз ияртемнәрен ачык кабатларга өйрәтергә. Сәхнэләштерүгә кызыксыну уятырга; уен барышында фразаларны дәрәс әйтү осталыгын үстерергә. Халык экиятләренә кызыксыну тәрбияләргә.
01.04.-30.04.	Яз	Ш.Галиевнең “Яз” шигырен уку	Балаларның шигъри эсәрне аңлап кабул итүләренә ирешергә, шигырь ярдәмендә яз турындагы белемнәрен киңәйтергә, [т] авазын, “тып” аваз ияртемен ачык итеп әйтүдә күнектерергә; сүзлек запасын киңәйтергә һәм активлаштырырга. Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, кызыксынучанлыгын үстерергә. Язгы табигать күренешләренә соклану хисе тәрбияләргә.
		“Тор-тор, тургай” (баланы уятканда) такмагын уку.	Такмакның эчтәлегә белән таныштырырга; [т] авазын ачык итеп әйтүдә күнектерергә. Аваз ияртемнәрен әйтү хисабына балаларның сүзлекләрен үстерергә. Фольклор эсәрләренә кызыксыну тәрбияләргә кошларга карата кызыксыну тәрбияләргә.
		“Тук, тук, тукран... эндәшен уку.	Шигъри текстны тыңлый белү осталыгы формалаштырырга, кошлар (тукран белән) таныштыруны дәвам иттерергә, аваз ияртемнәрен ачык кабатларга, [т], [к] авазлары әйтелешен кабатларга. Балаларның игътибарын үстерергә. Кошларга карата сакчыл караш тәрбияләргә.
		“Кояш, чык,чык... эндәшен уку.	Балаларга эндәшнең эчтәлеген аңларга, сюжетның эзлеклелеген истә калдырырга ярдәм итәргә. Тыңлай белү сәләтен, эмоциональ сферасын үстерергә. Күмәк эшкә кызыксыну тәрбияләргә .
		Р.Батулланың “Нурбәк” экиятен уку.	Экиятне игътибар белән аңлап тыңларга өйрәтүне дәвам итәргә; [а], [у], [ә] сузык авазларын һәм аваз ияртемнәрен ачык итеп әйтүдә күнектерергә; экият персонажларын уенчыкларда танырга һәм атарга өйрәтергә. Балаларның игътибарын үстерергә. Экият геройларына карата кызыксыну тәрбияләргә.
		К.Д.Ушинскийның “Казлар” хикәясе уку.	Казларны һәм үрдәкләрне аера белергә өйрәтергә, матур әдәбият эсәре - хикәяне күрсәтмәлелек кулланмыйча тыңлай белүләренә ирешергә; аваз ияртемнәрен аермачык әйтүдә, күплек һәм берлек сандагы исемнәрен аера белүдә һәм дәрәс куллануда күнектерергә.

			Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, хәтерен, тәрбияченең күрсәтмәләрен үти алу осталькларын үстерергә. Йорт кошларына карата кызыксыну тәрбияләргә.
01.05.-31.05.	Жәй	Ә.Кариның “Чебиләр” шигыре уку.	Күрсәтмәлелек кулланмыйча шигъри әсәрне тыңларга өйрәтергә; кайбер фразаларны тәрбияче артыннан кабатларга өндәргә, [ч] авазын, аваз ияртемнәрен дәрәс әйтүдә күнектерергә. Эмоциональ сфераны үстерергә. Йорт кошларына карата кайгыртучанлык тәрбияләргә.
		С.Сөләйманованың “Кызыл этәч” шигырен уку.	Шигъри әсәрне тыңларга өйрәтергә; гади сорауларга җавап бирү теләге уятырга, “кикри-күк” аваз ияртемен кабатлауда күнектерергә. Балаларның кабул итүләрен, игътибарын, хәтерен, тәрбияченең күрсәтмәләрен үти алу осталькларын, эмоциональ сферасын үстерергә. Йорт кошларына карата мәрхәмәтлелек тәрбияләргә.
		Д. Гарифуллинның “Мыраубикә” шигырен уку.	Шигырь ярдәмендә пәси белән таныштыруны дәвам итәргә, пәси турындагы белемнәрен ныгытырга һәм киңәйтәргә, “мыр-мыр”, “гыр-гыр” аваз ияртемнәрен ачык итеп кабатлауда күнектерергә. Сорауларга җавап бирү теләге үстерергә. Песиләргә карата кайгыртучанлык тәрбияләргә.

Беренче кече яшьтәгеләр төркемендә сөйләм телен үзләштерү дәрәжәләренә диагностика Диагностик биремнәр (5-14 ноябрь)

1. Баланың сүзлек запасы

1). Дидактик уен “Бу нәрсә?”

Материал: уенчыклар, җиләк-җимеш, яшелчәләр сурәтләнгән предметлы картинкалар.

Диагностик биремнең эчтәлегә:

Тәрбияче балага уенчыклар (машина, курчак, туп) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы уенчыкларны атарга куша: - Бу нәрсә? Аннары предметларның өлешләрен күрсәтергә тәкъдим итә. Мәсәлән: машинаның кабинасын күрсәт. – Кузовын күрсәт. - Тәгәрмәчләрен күрсәт.

Тәрбияче балага җиләк-җимешләр (алма, груша, слива) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы җиләк-җимешләрен атарга куша: - Бу нәрсә? Балаларга җиләк-җимешләренң төсләрен (кызыл, яшел, сары) атарга тәкъдим итәләр.

Тәрбияче балага яшелчәләр (кишер, кыяр, помидор) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы яшелчәләрен: - Бу нәрсә? Балаларга яшелчәләренң төсләрен (кызыл, яшел, кызыл) атарга тәкъдим итәләр.

2). Дидактик күнегү “Син кем?”

Диагностик биремнең эчтәлегә:

Тәрбияче баланы үзе янына чакыра, аңа сораулар бирә: - Синең исемен ничек? - Ә минем исемем ничек? - Мин кыз, ә син кем? – Башыңны күрсәт әле. – Кая синең борының (күзләрең, колакларың, кулларың, аякларың)?

Бәяләү критерийлары

1 балл – предметларның исемен атаганда, төсләрен билгеләгәндә хаталар жибәрә. Тәрбияченең сорауларына җавап бирә алмый.

2 балл – предметларның исемен дәрәҗә атый, төсләрен билгеләгәндә хаталар жибәрә. Тәрбияченең сорауларына өстәмә сораулар ярдәмендә генә җавап бирә.

3 балл – предметларның исемен дәрәҗә атый, төсләрен дәрәҗә билгели. Тәрбияченең сорауларына теләп, ышанычлы итеп җавап бирә.

2. Сөйләмнең грамматик ягы

1). Дидактик уен “Кем нәрсә эшли?”

Материал: табибә, шофёр, сатучы сурәтләнгән сюжетлы картинкалар.

Диагностик биремнең эчтәлегә:

Тәрбияче балага табибә төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу кем? (Табибә). Ул нәрсә эшли? (Тыңлый). Ул кемне дәвалый? (Малайны дәвалый).

Тәрбияче балага шофёр төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу кем? (Шофёр). Шофёр кайда утыра? (Кабинада утыра). Ул нәрсә эшли? (Машина йөртә).

Тәрбияче балага сатучы төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу кем? (Сатучы). Сатучы кайда эшли? (Кибеттә (магазинда). Ул нәрсә эшли? (Ул әйбер сата).

Бәяләү критерийлары

1 балл – бала биремнәрне үти алмый. Тәрбияченең сорауларына җавап бирә алмый. Тәрбияче актив ярдәм күрсәткәндә дә бала хаталар ясый.

2 балл – бала биремнәрне үтәргә тырыша, тәрбияченең сорауларына бер сүз белән генә җавап бирә.

3 балл – бала биремнәрне дәрәҗә үти. Тәрбияченең сорауларына җавап биргәндә исем белән фигыльне, алмашлык белән фигыльне яраклаштыра ала. Тәрбияченең сорауларына теләп, ышанычлы итеп җавап бирә.

3. Сөйләмнең аваз культурасы

1). Дидактик уен “Бу нәрсә? Ул ничек кычкыра?”

Материал: песи, эт, этәч, сыер, күгәрчен, чыпчык сурәтләнгән картинкалар.

Диагностик биремнең эчтәлегә:

Тәрбияче балага песи (эт, этәч, сыер, күгәрчен, чыпчык) төшерелгән картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: - Бу нәрсә? (Эт). Эт ничек өрә? (Һау-Һау). - Бу нәрсә? (Песи). Песи ничек кычкыра? (Мияу-мияу). - Бу нәрсә? (Этәч). Этәч ничек

кычкыра? (Кикрикүк). - Бу нәрсә? (Сыер). Сыер ничек мөгри? (Му-у). - Бу нәрсә? (Күгәрчен). Күгәрчен ничек гөрли? (Гөр-гөр). - Бу нәрсә? (Чыпчык). Чыпчык ничек чыркылдый? (Чырык-чырык).

Бәяләү критерийлары

1 балл – бала 1-2 биремне генә үти ала.

2 балл – бала биремнәрне тәрбияче ярдәме белән башкара, аның артыннан кабатлый.

3 балл – бала биремнәрне теләп башкара. Аваз ияртемнәрен дәрәс һәм ачык итеп әйтә.

4. Бәйләнешле сөйләм

1). Сюжетлы картина буенча әңгәмә

Материал: уйнаучы балалар сурәтләнгән сюжетлы картинка.

Диагностик биремнең эчтәлегә:

- Карагыз эле, Йомшаккай бик матур бер картинка ясаган. – Бу картинкада кем ясалган? – Балалар нәрсә эшлиләр? -

Картинка сиңа ошыймы?

Бәяләү критерийлары

1 балл – бала сорауларга ишарәләр яки бер сүз белән генә җавап бирә.

2 балл – бала җавап биргәндә 2-3 сүздән торган гади жөмлөләргә өстенлек бирә.

3 балл – бала гади (кем? нәрсә?) һәм катлаулы (кемгә? нинди? кайчан? кайда? кая?) сорауларга җавап бирә. Үзенең инициативасы яки тәрбияченең үтенече буенча картинада сурәтләнгәнне сөйли ала.

Югары дәрәжә - 10-12 балл.

Уртача дәрәжә - 6-9 балл.

Түбән дәрәжә - 3-5 балл.

Диагностик биремнәр

1. Баланың сүзлек запасы

1). Дидактик уен “Бу нәрсә?”

Материал: савыт-саба, йорт жиһазлары, йорт хайваннары, кыргый хайваннар, киёмнәр сурәтләнгән предметлы картинкалар.

Диагностик биремнең эчтәлегә:

Тәрбияче балага савыт саба (тәлинка, чынаяк, чәй тәлинкасе, табак) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы предметларны атарга куша: - Бу нәрсә? - Бу предметларны бер сүз белән ничек атарга була? (Савыт-саба).

Тәрбияче балага йорт жиһазлары (карават, өстәл, урындык, шкаф) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы предметларны атарга куша: - Бу нәрсә? - Бу предметларны бер сүз белән ничек атарга була? (Йорт жиһазлары).

Тәрбияче балага йорт хайваннары (эт, песи, сыер, кәжә) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы предметларны атарга куша: - Бу нәрсә? - Бу хайваннарны бер сүз белән ничек атарга була? (Йорт хайваннары).

Тәрбияче балага кыргый хайваннар (куян, төлке, аю) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм андагы хайваннарны атарга куша: - Бу нәрсә? - Бу хайваннарны бер сүз белән ничек атарга була? (Кыргый хайваннар).

Тәрбияче балага киёмнәр (күлмәк, куртка, башлык) сурәтләнгән картинкалар күрсәтә һәм предметларны атарга куша: - Бу нәрсә? - Бу предметларны бер сүз белән ничек атарга була? (Киёмнәр).

Бәяләү критерийлары

1 балл – предметларның исемен атаганда авырлыклар кичерә, гомумиләштерүче сүзләрне куллана алмый.

2 балл – предметларның исемен дәрәҗә атый, гомумиләштерүче сүзләрне белдергәндә хаталар жибәрә.

3 балл – предметларның исемен дәрәҗә атый, гомумиләштерүче сүзләрне дәрәҗә билгели.

2. Сөйләмнең грамматик ягы

1). Дидактик уен “Кем нәрсә эшли?”

Материал: китап укучы эни, өрә торган эт, уйный торган малай, рәсем ясаучы кыз сурәтләнгән сюжетлы картинкалар.

Диагностик биремнең эчтәлегә:

Тәрбияче балага китап укучы эни төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу кем? (Эни). Эни нәрсә эшли? (Укый). Эни нәрсә укый? (Эни китап укый).

Тәрбияче балага өрә торган эт төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу нәрсә? (Эт). Эт нәрсә эшли? (Эт өрә). Ул ничек өрә? (Эт һау-һау дип өрә).

Тәрбияче балага уйный торган малай төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу кем? (Малай). Малайның исеме ничек? (Бала малайга исем биреп карый). Малай нәрсә эшли? (Малай уйный). Ул нәрсә белән уйный? (Ул машина белән уйный).

Тәрбияче балага рәсем ясаучы кыз төшерелгән сюжетлы картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: Бу кем? (Кыз). Кызның исеме ничек? (Бала кызга исем биреп карый). Кыз нәрсә эшли? (Кыз рәсем ясый). Ул нәрсә белән рәсем ясый? (Ул карандаш белән рәсем ясый). Кыз нәрсә рәсеме ясый? (Кыз кояш рәсеме ясый).

Бәяләү критерийлары

1 балл – бала биремнәрне үти алмый. Тәрбияченең сорауларына җавап бирә алмый. Тәрбияче актив ярдәм күрсәткәндә дә бала хаталар ясый.

2 балл – бала биремнәрне үтәргә тырыша, тәрбияченең сорауларына бер сүз белән генә җавап бирә.

3 балл – бала биремнәрне дәрәҗә үти. Тәрбияченең сорауларына җавап биргәндә жөмлөләрне грамматик яктан дәрәҗә төзи. Жөмлөләрнең иясе һәм хәбәре бар. Тәрбияченең сорауларына теләп, ышанычлы итеп җавап бирә.

3. Сөйләмнөң аваз культурасы

1). Дидактик уен “Бу нәрсә? Ул ничек кычкыра?”

Материал: ат, кәжә, тавык, каз, карга сурәтләнгән картинкалар.

Диагностик биремнөң эчтәлегә:

Тәрбияче балага ат (кәжә, тавык, каз, карга) төшерелгән картинка күрсәтә һәм сораулар бирә: - Бу нәрсә? (Ат). Ат ничек кешни? (Их-ха-ха). - Бу нәрсә? (Кәжә). Кәжә ничек кычкыра? (Ме-е-е). - Бу нәрсә? (Тавык). Тавык ничек кыткылдый? (Кыт-кыт). - Бу нәрсә? (Каз). Каз ничек каңгылдый? (Ка-ка-ка). - Бу нәрсә? (Карга). Карга ничек каркылдый? (Кар-кар).

Бәяләү критерийлары

1 балл – бала 1-2 биремне генә үти ала.

2 балл – бала биремнәрне тәрбияче ярдәме белән башкара, аның артыннан кабатлый.

3 балл – бала биремнәрне теләп башкара. Аваз ияртемнәрен дөрес һәм ачык итеп әйтә.

4. Бәйләнешле сөйләм

1). Сюжетлы картина буенча әңгәмә

Материал: кар бабай ясаучы балалар сурәтләнгән сюжетлы картинка.

Диагностик биремнөң эчтәлегә:

- Карагыз эле, Йомшаккай бик матур бер картинка ясаган. – Бу картинкада кем ясалган? – Балалар нәрсә эшлиләр? - Картина сиңа ошыймы?

2). “Камыр малай” әкиятен сәхнәләштерү.

Тәрбияче өстәл театры фигуралары куллана, балаларга сәхнәләштерүдә катнашырга тәкъдим ясый.

Бәяләү критерийлары

1 балл – бала сорауларга ишарәләр яки бер сүз белән генә җавап бирә. Әкиятне сәхнәләштерүдә авырлыклар кичерә. Тәрбияче артыннан аерым сүзләрен генә кабатлый.

Тәрбияче: - Балалар, камыр малайны пешергәннәр әби белән

Бала: Бабай.

Тәрбияче: - Камыр малайны тәрәзә төбенә

Бала: Куйганнар.

Тәрбияче: Камыр-курчак кипкәч, тәрәзәдән

Бала: Сикереп төшә.

Тәрбияче: Камыр малай йөгереп китә, йөгере-йөгере урманга

Бала: Житә.

2 балл – бала жавап биргәндә 2-3 сүздән торган гади жөмлөләргә өстенлек бирә. Тәрбияче ярдәм иткәндә таныш әкиятне сәхнәләштерүдә катнаша.

Тәрбияче: - Балалар, камыр малайны пешергәннәр

Бала: әби белән бабай.

Тәрбияче: - Камыр малайны

Бала: Тәрәзә төбенә куйганнар.

Тәрбияче: Камыр-курчак кипкәч,

Бала: Тәрәзәдән сикереп төшә.

Тәрбияче: Камыр малай йөгереп китә, йөгере-йөгере

Бала: Урманга житә.

3 балл – бала гади (кем? нәрсә?) һәм катлаулы (кемгә? нинди? кайчан? кайда? кая?) сорауларга жавап бирә. Үзенең инициативасы яки тәрбияченең үтенече буенча картинада сурәтләнгәнне сөйли ала. Әкиятнең эчтәлеген сөйләгәндә эзлеклеклекне саклап сәхнәләштерүдә теләп катнаша.

Югары дәрәжә - 10-12 балл.

Уртача дәрәжә - 6-9 балл.

Түбән дәрәжә - 3-5 балл.

“Туган телгә өйрәтү һәм сөйләм үстерү” буенча баланың персонал картасы

Баланың исеме фамилиясе	Баланың сүзлек запасы	Сөйләмнең грамматик ягы	Сөйләмнең аваз культурасы	Бәйләнешле сөйләм	Гомуми үсеш дәрәжәсе	Индивидуаль эш өчен төкмәкчеләр

Аңлатма язуы.

“Туган телдә сөйләшәбез” укыту –методик комплекты Россия Федерациясе Мәгариф һәм фән министрлыгының (23.11. 2009)655 нче номерлы боерык нигезендә расланган “Мәктәпкәчә мәгарифнең төп гомуми белем бирү программасы структурасына федераль дөүләт таләпләре” (алга таба ФДТ.-авт.),Татарстан республикасының 2010-2015

елларга мәгариф системасын үстерү стратегиясе кысаларында балалар бакчаларында балаларга туган телне өйрәтүне, сөйләм үстерү, әдәби телдә сөйләшү күнекмәләре булдыру юнәлешен тормышка ашыру максатын күздә тотып төзелде. Ул түбәндәге бурычларны билгели:

- Балаларны ана телендә дәрәс һәм яхшы итеп сөйләшәргә өйрәтү;
- Тел системасының фонетик, лексик, грамматик төзелеше дәрәжәләрен формалаштыру;
- Бәйләнешле сөйләм үстерү;
- Тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау(тоемлау) сәләте булдыру.

ФДТ дә билгеләнгән “Танып белү - сөйләм үсеше юнәлешенә нигезләнеп, комплекслы - тематик план төзелде. Ул зурлар төркемендә 36 проектны, мәктәпкә эзерлек төркемендә 31 проектны һәм шул проектлар буенча төзелгән, зурлар төркемендә 98, мәктәпкә эзерлек төркемендә 100 эшчәнлек конспектларын үз эченә ала.

“Минем бакчам”, “Мин яратам сине, Татарстан”, “Саулык -зур байлык”, “Исеменә күрә-жисеме”, “Кунак булсаң-тыйнак бул”, “Исәнме мәктәп”, “Кояш системасы”, “Дуслык белән көчле без”, “Китап кайдан килә” һәм башка күп проектлар балалар һәм өлкәннәр тормышын чагылдыра, ана телен камил белергә, аның нечкәлекләренә төшенергә ярдәм итә, башка милләт халыклары белән дустанә мөнәсәбәттә яшәргә өйрәтә, экологик тәрбия күнекмәләре бирә, балаларда әхлакый сыйфатлар формалаштыра.

Бу укыту-методик комплектында ФДТ күрсәткән өч белем бирү өлкәсе карала:

-**“Танып белү ” белем бирү** өлкәсе балаларның туган як табигате, өлкәннәр хезмәте, ел фасыллары турындагы белемнәрен тирәнәйтүне, экологик бәйләнешләрне күрә белү мөмкинлекләрен үстерүне максат итеп куя. Шушы максатларны тормышка ашыруга ярдәм итүче зурлар төркемендә 31 эшчәнлек, мәктәпкә эзерлек төркемендә 33 эшчәнлек каралган. Балалар белән эшчәнлек сәяхәт, күзәтү, тәҗрибәләр уздыру, төрле уеннар формасында уздырыла.

- **“Аралашу” белем бирү** өлкәсе туган телнең нечкәлекләрен, тирәнлеген өйрәнү, сүзнең мәгънәсенә төшенү, логик фикерләү сәләтен үстерү, матур әдәбият әсәрләре белән кызыксыну, аваз культурасы, бәйләнешле һәм кара- каршы сөйләшә белү (диалогик сөйләм) күнекмәләрен камилләштерү, сәнгатьле сөйләмне үстерү бурычларын гамәлгә ашыра. Бу белем бирү өлкәсенә туры килгән, зурлар төркемендә 35 эшчәнлек, мәктәпкә эзерлек төркемендә 36 эшчәнлек тәкъдим ителә. Авазларны кабатлау, калын һәм нечкә авазларның дифференциациясе һәр эшчәнлеккә өлеш итеп кертелде. Бу өлкәдәге эшчәнлек әңгәмә, үстерелешле диалог(балалар сорау бирә, сорауларга җавап кайтара), сәхнәләштерү, өстәл театры карау, рәсемнәр карау, алар буенча хикәя төзү, уен-викториналар; тасвирлау, үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү, хикәяне дәвам итеп сөйләү кебек эш формаларын күздә тотта.

- **“Матур әдәбият”белем бирү** өлкәсе балаларыбызны мәрхәмәтле, әдәпле, инсафлы булырга өйрәтүче, рухи сафлыкка, хезмәт сөючәнлеккә, ярдәмчеллеккә өндәүче, яшь үзенчәлекләрен искә алып сайланган шигырьләр, хикәяләр, әкиятләр

белән таныштыруны, әдәби телдә сөйләшәргә өйрәтүне максат итеп куя. Бу белем бирү өлкәсе зурлар төркемендә 32 эшчәнлекне, мәктәпкә әзерлек төркемендә 31 эшчәнлекне үз эченә ала. Эшчәнлек матур әдәбият әсәрләрен уку, эчтәлеген сөйләү, ятлау кебек эш формаларын кулланып оештырыла. .

Укыту-методик комплектыФДТ дә күрсәтелгән 10 белем бирү өлкәсе: (“Сәламәтлек”, “Физик культура”, “Социальләштерү”, “Хезмәт”, “Куркынычсызлык”, “Танып – белү”, “Аралашу”, “Матур әдәбият уку”, “Ижат”, “Музыка”) буенча куелган бурычларны күздә тотып эшләнделәһәм алар турыдан-туры бердәм белем бирү эшчәнлегенә структурасында интегральләштереп бирелде.

Укыту-методик комплектында тупланган материал балалар бакчасы педагогларына балаларның сөйләмен үстерү, тирә - юнь, матур әдәбият әсәрләре белән таныштыру максатында гына түгел рәсем ясау, әвәләү, кул хезмәте, конструкцияләү, эксперимент эшләре, кисеп ябыштыру, музыка, физкультура эшчәнлекләрендә, иртән балаларны кабул итү, саф һавада булу, табигатьне күзәтү вакытында, эти-әниләр белән бердәм эшчәнлектә ижади якин килеп кулланылып һәм ныгытылып дип өметләнәбез.

“Туган телдә сөйләшәбез” - балаларга телебезнең матурлыгын, байлыгын аңларга, аны тоемларга, туган телебезгә карата ярату хисләре, эти-әниләргә, өлкәннәргә карата хөрмәт тәрбияләргә, үзләрендә күркәм сыйфатлар булдырырга ярдәм итәр дип ышанасы килә.

Шушы жирдән, шушы туфрактан без.

Китә калсак үзгә бер якка,

Өянкеләр жырлап, таллар елап,

Сандугачлар моңы озата. – дип шагыйрә К.Булатованың шигырен

укыганда, балаларга туган жир, туган туфрак, туган телнең изгелеген, өянкеләрнең кайчан жырлаганын, талларның ничек итеп итеп елаганын, сандугачларның моңы ничек итеп күңелне кузгатканынаңлата алсак, без үз максатыбызга ирешкән булырбыз.

Тәрбиячегә ярдәмлек йөзеннән сөйләм үстерү методикасы бирелә.

Матур әдәбият әсәрләрен уку методикасы:

1Әдәби әсәрне сәнгатьле итеп уку.

2Әдәби әсәрне максат куеп уку.

3Әдәби әсәр эчтәлегенә буенча әңгәмә уздыру.

4 Әдәби әсәрне кабатлап уку.

Матур әдәбият әсәрләрен эчтәлеген сөйләү методикасы:

1Әдәби әсәрне сәнгатьле итеп уку.

2 Аңлашылмаган сүзләренә аңлату.

3Әдәби әсәрне максат куеп уку.

4 Эчтәлеге буенча әңгәмә уздыру.

5Әдәби әсәрне кабатлап уку.

6 Балалар тарафыннан әсәрнең эчтәлеген сөйләү.(5-6 бала)

Шигырь ятлау методикасы.

1Шигырьне сәнгатьле итеп уку.

2Шигырьне максат куеп уку.

3Шигырь эчтәлеге буенча әңгәмә.

4 Шигырьне кабатлап уку.

5 Балалар тарафыннан шигырьне яттан сөйләү.(5-6 бала)

Тасвирлау хикәяләре төзү планы:

1Бу нәрсә?(Кем?)

2 Нинди өлешләрдән тора?

3Нәрсәдән ясалган? (нинди материал)

4Ни өчен кирәк?

Рәсем буенча хикәя төзеп сөйләү .(Мурашковска И.Н. методикасы)

1 адым–“бүл.” (Рәсемдә кем нәрсә күрә, һәрбер бала аерым –аерым әйтә, тәрбияче схематик рәвештә балалар күргән һәм әйткән рәсемнәре түгәрәккә алып тактага ясый)

2 адым – “әйдә.” (Балаларга эчтәлеге белән туры килгән ике рәсемне кушарга тәкъдим ителә һәм ни өчен дигән сорауга тулы жөмлә белән җавап бирүләре сорала.)

3 адым – “нинди тавышлар ишетәсең.” (Уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү)

4 адым – “нинди исләр тоясың.” (Уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү)

5адым –“рәсемдәге әйберләренң сыйфатларын әйтү.” (Уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү.)

6 адым – Хикәя төзү. (Биш адымны берләштерү.)

Комплекслы - тематик план.

Зурлар төркеме.

Проект темалары	Эшчәнлек төрләре	эшчәнлек саны
1.Минем бакчам.	Балалар бакчасы буйлап сәяхәт.	1
	Рәсем карау һәм хикәя төзү. -“Балалар бакчасында.”	1
	Шигырь ятлау -М .Фәйзуллина. “Өлкән группага күчкәч.”	1
2.Мин яратам сине, Татарстан.	Әңгәмә – “Туган ил кайдан башлана?”	1
	“ Башкалабыз- Казан.”	1

	Шигырь уку- Р.Рэкыйпов. “Мин яратам сине, Татарстан.”	1
3. Яхшы сүз - жан азыгы.	Өстэл театры - “Өч кыз” татар халык әкиятө.	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү.-Ә.Бикчәнтәева. “Тәмле сүз.”	1
4. Абдулла Алиш ижаты.	“А. Алиш- балалар язучысы.”	1
	Хикәя уку. -А.Алиш. “Каз белән аккош.”	1
5. Хуш киләсең, ямьле көз!	Бакча тирәли сәяхәт- “Жәйләр үттө, көзләр життө.”	1
	Рәсем буенча хикәя төзү. - “Көзгө табигать.”	1
	Шигырь ятлау -Х.Халиков. “Көз.”	1
6. Көз күчтәнәчләре.	Яшелчәләр күргәзмәсенә сәяхәт- “Көзгө мөгжиза.”	1
	Сәхнәләштерү -В.Хәйруллина. “Яшелчәләр бәхәсе.”	1
	Шигырь ятлау- Х.Гарданов. “Түтәлләрдә үстө яшелчә.”	1
7. Икмәк – яшәү терәге.	“Игенчө хөзмәтө белән танышу.”	1
	Әңгәмә -“Икмәк –тормышның нигезө.”	1
	Әкият уку -“Икмәк”-төрөкмән халык әкиятө.	1
8. Минем гаиләм , өем, йорт жиһазлары	Үз тәжрибәсеннән чыгып хикәя төзү. - “Безнең гаилә.”	1
	“Әби-бабайларның хөрмәтлик.”	1
	Шигырь ятлау - Ә.Бикчәнтәева. “Дәү әниөм.”	1
	“Һәркемнең үз йорты бар.”	1
	Әңгәмә- “Йорт жиһазлары.”	1
	Шигырь уку- Ә.Ерикәй. “Әти йорт төзи.”	1
9. Табын янында.	Савыт-саба кибетенә сәяхәт.	1
	Чагыштырма хикәя төзү- “Чәйнек белән самавыр.”	1
	Әңгәмә.- “Мин кунак яратам.”	1
	Хикәя сөйләү.- “Тәлинкәнәң төбө нинди.”	1
10. Киөмнәр дә безне бизиләр.	Киөм – салым кибетенә сәяхәт.	1
	Әңгәмә.- “Милли киөмнәр.”	1
11. Саулык –зур байлык.	“Су, һава һәм кояш-безнең белән гел юлдаш!”	1
	Сәхнәләштерү.- “А.Алиш. “Куян кызы” әкиятө.	1
	Шигырь ятлау. -Ә.Ерикәй. “Чисталык сөябез.”	1

12. Исеменә күрә-жисеме	Әңгәмә. -“Исемен матур, кемнәр куйган.” “Без дә хокуклы.”	1 1
13. Салкын кыш.Кышкы уеннар.	Әңгәмә - “Без суыктан курыкмыйбыз.” Тәҗрибә – “Бер хәлнең икенче хәлгә күчүе.” Рәсем буенча хикәя төзү. -“Кышкы уеннар.” Хикәя уку- К.Ушинский. “Кыш әбинең шуклығы.”	1 1 1 1
14. Бездә кышлаучы кошлар.	Балалар бакчасы тирәли экскурсия -“Жимнәр сибәм кошларга.” Рәсем карау- “Кошлар килгән жимлеккә.” Шигырь ятлау.-Д.Гарифуллин. “Песнәк.” яки Шигырь уку.- Г.Лотфи.”Балалар ярдәм итә.”	1 1 1 1
15. Кыргыз хайваннар.	Төркемдә уен оештыру.- “Зоопаркка сәяхәт.” Рәсем буенча хикәя төзү. -“Куяннар.” Әкият уку,сәхнәләштерү.- “Төлке белән бүре.” Татар халык әкияте. Әкият уку. - “Бүре аларны нигә ашаган.” Болгар халык әкияте.	1 1 1 1
16. Йорт хайваннары һәм кошлары.	Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү.- “Ишегалдында.” Рәсем карау. -“Песи һәм песи балалары.” Хикәянең эчтәлеген дөвам итеп сөйләү.-Г.Мөхәммәтшин.”Ак песи.”	1 1 1
17. Транспорт.	“Жир өсте, һава, су транспорты.” Чагыштырып тасвирлау хикәясе төзү. - “Йөк машинасы һәм жиңел машина.” Хикәя уку. - И. Дәүләтшин. “Алпамыш шәһәргә килде.”	1 1 1
18. Юл йөрү кагыйдәләре.	“Машина йөртүче һәм жәяүлене кисәтүче куркынычсызлык билгеләре.” Әңгәмә - “Велосипед- минем дустым.” Шигырь ятлау. - Ш.Галиев. “Светофорның өч күзе.”	1 1 1
19. Хезмәт төбе – хәзинә.	Төзелеш булган жиргә сәяхәт яки рәсем карау. “Хезмәткә хөрмәт.” Әңгәмә. - “Кем булырга.” Хикәя уку.- К.Ушинский. “Иртәнге нурлар.”	1 1 1

20. Кунак булсаң-тыйнак бул!	Әңгәмә.- “Сүз эчендә энже бар.” Шигырь уку.- В.Хәйруллина. “Табын кагыйдәләре.”	1 1
21.Рәсәй –зур дәүләт	“Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел...” Әңгәмә. – “Теле барның-иле бар.”	1 1
22. Батырлыкта –матурлык.	“Жирне, күкне һәм диңгезне саклаучылар.” Шигырь уку. - Ж.Дәрзаман. “Солдат булдым.”	1 1
23. Заманча әкиятләр.	“Винни - пух кунакка бара”-минем яраткан мультфильмым.”	1
24. Кояш гомере телим мин, әнием сиңа!	Әңгәмә.- “Әни кирәк.” Шигырь ятлау.-Н.Гайсин. “Әни гөлләре”.	1 1
25. Без язны яратабыз.	Балалар бакчасы тирәли максатчыл күзәтү. Рәсем буенча хикәя төзү.- “Яз.” Татар халык ижаты аша язны тасвирлау. Шигырь ятлау.- М.Мазунов. “Яз килә.” Тәжрибә үткәрү.- “Суган утырту”	1 1 1 1 1
26. Безнең канатлы душларыбыз.	Төрәк сораулар буенча рәсемгә карап чагыштырма хикәя төзү. “Сьерчык белән карга, яз килүгә шатлана.” Уен - викторина. “Кошлар - безнең душларыбыз!” Шигырь уку- Г.Тукай. “Карлыгач.”	1 1 1
27. Хәрәкәттә-бәрәкәт.	“Минем яраткан спорт төре.” Шигырь уку. - В.Хайруллина. “Туплар.”	1 1
28. Су яшәү чыганагы.	Әңгәмә. - “Яңгыркаем яу, яу!” Тәжрибә.- “Сунның үзенчәлекләре.”	1 1
29. Уттан саклан!	Әңгәмә.- “Янғын куркынычсызлыгы!” Шигырь уку.- Г.Гыйльманов. “Ярый әле.”	1 1
30. Бүлмә гөлләре.	“Хуш исле нәфис гөлләр. “ Тәжрибә. - “Кояш, су һәм һаваның үсемлекләр өчен әһәмияте.”	1 1
31. Галәм киңлекләре	Уен “Планетарийга сәяхәт.”	1
32. Г. Тукай ижаты.	“Г.Тукайның тормышы һәм ижаты.”	1

	Сәхнэләштерү.-Г.Тукай. “Бала белән күбәләк.”	1
	Шигырь ятлау.- З.Туфайлова. “Тукай абый.”	1
33 Урман- жиребезнең матурлыгы, байлыгы.	Урман почмагына экскурсия. “Камканы күзәтү.” “Кызыл китап нәрсә ул?” Әкият эчтәлеген сөйләү.- Ф.Зариф. “Татлы жәй.”	1 1 1 1
34. Жиңү алып килде май.	Сугыш ветераннары белән очрашу. “Бөек жиңү.” Шигырь уку.- Ә. Шарифуллина. “Минем бабай.”	1 1
35. Чәчәкләр – тормыш яме.	Уен-викторина.- “Чәчәкләр - тормыш яме.”	1
36. Алдакчы, саран булма.	Хикәя уку.-Н.Фәттах. “Велосипедлы Мөнир.”	1
37	Хуш киләсең, ямьле жәй!	

Комплекслы - тематик план.

Мәктәпкә әзерлек төркеме.

Проект темалары.	Эшчәнлек төрләре.	Эшчәнлек саны
1. Белем бәйрәме.	Мәктәпкә экскурсия.- “Исәнме, мәктәп!” Әңгәмә. -“Белем бәйрәме.” Хикәя уку.- М .Хәсәнов. “Сара мәктәпкә бара.”	1 1 1
2. Аралашу әдәбе.	Әңгәмә. -“Тәмле сүз-жан азыгы.” Хикәя эчтәлеген сөйләү.- В. Осеева. “Тылсымлы сүз.”	1 1
3. Туган ягым –яшел бишек.	“Минем туган жирем.” Әңгәмә. -“Минем гүзәл халкым.” “Туган ягым язучылары.” “Татарстан буйлап сәяхәт.” Әңгәмә.- “Чал тарихлы Казаным.” Шигырь уку.- Ә. Синегулов. “Татарстан жирләре.”	1 1 1 1 1 1
4.Абдулла Алиш ижаты.	А. Алиш ижаты белән танышу. Әкиятнең эчтәлеген сөйләү.- “Серотмас үрдәк.”	1 1

5. Алтын көз!	Урман почмагына экскурсия. Рәсем буенча хикәя төзү.- “Алтын көз.” Шигырь ятлау. - М. Жәлил. “Көз житте.”	1 1 1
6. Яшелчә, жиләк-жимеш.	“Бакчада көзгә эшләр.” Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү.- “Мин уңыш жыйдым.” Шигырь уку. -Х. Халиков. “Дәү әнием-бакчачы.” “Көз күчтәнәчләре.” Рәсем буенча хикәя төзү.- “Көзгә эшләр.” Шигырь уку.- Н. Мадьяров. “Балан.”	1 1 1 1 1 1
7. Икмәк – яшәү терәге.	“Игенченең тырышлыгы кырларыннан күренә.” Картина карау.- И. Шишкин. “Арыш басуы.” Шигырь уку.- Р. Вәлиева. “Ашлар солтаны.”	1 1 1
8. Гаилә һәм йорт җиһазлары.	“Минем өем, өй җиһазлары.” Әңгәмә.- “Нәрсә ул электр һәм электр җиһазлары?” Ижади хикәя төзү. -“Тату гаилә.” Шигырь уку. -З. Туфайлова. “Минем гаиләм.”	1 1 1 1
9. Ашамлыklar һәм савыт-саба.	Ашханәгә экскурсия. Әңгәмә.- “Кунак чакырдык.” Хикәянең эчтәлеген сөйләү.- С.Сәүбәнова. “Ботка нигә тәмле.”	1 1 1
10. Милликиемнәр.	Танышу уены.- “Әбиемнең серле сандыгы.” Чагыштырып хикәя төзү.- “Кием кешене бизи.” Шигырь уку. -Р. Вәлиева. “Кәләпүшем, кәләпүш.”	1 1 1
11. Кыш. Кышкы уеннар.	Паркка экскурсия. - “Килеп житте матур кыш.” Әңгәмә.- “Паркта минем күргәннәрем.” Шигырь ятлау.- Г. Латып. “Кыш килде.” “Боз һәм бозлыклар.” Ижади хикәя төзү.- “Кышкы уеннар.” Язма сөйләм.- “Кыш бабайга хат.”	1 1 1 1 1 1
12. Кыргыз хайваннар.	“Кайда, ничек кышлылар.”	1

	Рәсем буенча хикәя төзү.- “Кыш. Тиеннәр.”	1
13. Кышлаучы кошлар.	Кошларны күзәтү. -“Безнең канатлы дусларыбыз.”	1
	“Кошларга ярдәм итик.”	1
	Калмык халык әкиятен уку.- “Күңелле чыпчык белән күңелсез карга.”	1
14. Йорт хайваннары һәм кошлары.	“Авылда ишегалды.”	1
	Картина буенча хикәя төзү.- “Йорт хайваннары. Ат белән колын.”	1
	Әкиятнең эчтәлеген сөйләү.- “Үрдәк беренчелекне алган.”	1
15.Транспорт, юл йөрү кагыйдәләре.	“Транспорт төрләре белән танышу.”	1
	Әңгәмә.- “Юл йөрү кагыйдәләре кирәк безгә һәркөнне.”	1
	Шигырь ятлау.- Г. Юнысова. “Светофор.”	1
16. Һөнәрләр.	Балалар бакчасы буйлап сәяхәт. “Безне жырларга кем өйрәтә.”	1
	Әңгәмә. -“Әти-әниләр һөнәре.”	1
	Шигырь уку.- Э. Мөзминова. “Фокусчы.”	1
	Укытучы хезмәте белән таныштыру. “Укытучы.”	1
17.Мультфильмда кунакта.	Әкиятне дәвам итеп сөйләү.- “Күчтәнәч”тә кунакта.”	1
	Әңгәмә.- “Әкиятләр иленә сәяхәт.”	1
18. Мин дөнъяның бер кешесе.	Әңгәмә. -“Мин бәхетле-мин хокуклы.”	1
	“Тигез хокук белән яшик бу жирдә.”	1
19.Мин һәм минем сәламәтлегем.	Шифаханәгә (шәфкать туташы бүлмәсенә) экскурсия. “Шәфкать туташы.”	1
	Фикер алышу.- “Сәламәтлек – зур байлык.”	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү.- В. Монасыпов “Шифалы табиблар.”	1
20. Муса Жәлил. Ил сакчылары.	“Кемнәр алар ил сакчылары.”	1
	“Муса Жәлил – бөек шагыйребез”. (Сәхнәләштерү. М.Жәлил “Карак пәси.”)	1
	Шигырь уку.- Р. Корбан “ Жәлил турында жыр.”	1
21. Халыкара телләр көне.	Фикер алышу. -“Дуслык бөек көч.”	1
	Әңгәмә. - “Россия – безнең илебез.”	1
	Шигырь ятлау. -Х.Халиков. “Сөйләшсәләр безнеңчә.”	1
22. Бүлмә гөлләре.	Тәжрибә үткәрү.- “Ни өчен орлыкларны, үсемлекләргә балчыкка утырталар.”	1
	Хикәя төзү. -“Кактус белән фикус гөлен чагыштыру.”	1

	Шигырь уку. Ә.Габиди. “Минем гөлләрем.”	1
23. Ямьле яз.	Паркка экскурсия.- “Туган якка яз килде.”	1
	Эчтәлекле рәсемнәр сериясе буенча хикәя төзү.-“Яз. Сыерчыклар.”	1
	Шигырь уку.- Н. Мәдьяров. “Көләч яз.”	1
	Күзәтү. -“Ак болытлар ага зәңгәр күктә.”	1
24. Исәнмесез, кошкайлар.	“Күчмә кошлар безгә яз алып килде.”	1
	Шигырь ятлау.- Г. Юнысова. “Кара.”	1
25. Урман. Кызыл китап.	“Нәрсә ул кызыл китап.”	1
	Әңгәмә. -“Урман безнең байлыгыбыз.”	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү.- Р. Төхвәтуллин. “Шомырт нигә елый.”яки	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү. - Пришвин.”Алтын болын.”	1
26. Китап кайдан килә.	Китапханәгә экскурсия.	1
	Бирелгән сүзләрдән хикәя төзү.- “Китап кибете.”	1
	Шигырь уку.- Х. Халиков. “Китап докторы.”	1
27. Космос.	“Нәрсә ул кояш системасы?”	1
	Әңгәмә.- “Космонавтика көне.”	1
	Шигырь уку.- Йолдыз. “Сәлам, галәм.”	1
28. Спорт.	“Казанда Универсиада.”	1
	Рәсем буенча хикәя төзү.- “Спорт майданчыгында.”	1
	Шигырь ятлау.- Г.Юнысова. “Зарядкага бас.”	1
29. Г. Тукай ижаты.	Әдәби викторина.- “Мультфильмда кунакта.”	1
	Сәхнәләштерү.- Г. Тукай. “Кызыклы шәкерт.”	1
	Шигырь уку. - Г. Тукай. “Эш беткәч, уйнарга ярый.”	1
	“Г. Тукай һәм балалар.”	1
30. 9 нчы май-Жиңү көне.	Ветераннар белән очрашу.- “Алар безгә жиңү бүләк итте.”	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү. -Л. Кассиль. “Күнелләрдә мәңге сакланыр.”	1
31. Хуш бакчам, исәнме, мәктәп!	“Без барабыз мәктәпкә.”	1
	Сәхнәләштерү.- Г. Тукай. “Һәркем эштә.”	1
	Шигырь ятлау.- Б. Рәхмәт. “Мәктәпкә.”	1

**Ел ахырында үзләштерелергә тиешле белем һәм күнекмәләр.
(зурлар төркеме).**

Танып белү.	Аралашу.	Матур әдәбият уку.
<p>-Транспорт төрләрен кеше тормышын жиңеләйтүче, уңайлыklar тудыручы әйберләрне белү.</p> <p>-Предметның төсе күләме, формасы, зурлығы, авырлығы, нинди материалдан эшләнгән булуы турында сөйли алу, аларны төркемләү.</p> <p>-Төрле һөнәрләр (төзүчеләр, авыл эшчәннәре...) турында белү.</p> <p>-Туган шәһәр (авылың), туган илең, аның башкаласы, юл йөрү кагыйдәләрен белү.</p> <p>-Үз туганнары, үзе турында сөйли алу, өй адресын әйтү.</p> <p>-Табигать күренешләрен күзәтеп, алар арасындагы бәйләнешләр турында нәтижә чыгара алу, кайбер закончалыкларны белү.</p>	<p>-Сөйләмдә төрле кушма жөмлөләр куллану, Туры һәм кыек сөйләмнән файдалану.</p> <p>-Үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча мөстәкыйль рәвештә хикәя төзү.</p> <p>-Әкиятләренң ахырын тәмамлау, зур булмаган әдәби әсәрләренң эчтәлеген сөйләгәндә интонацияләрдән дөрес файдалану.</p> <p>-Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләр куллану.</p> <p>-Мәгънәдәш сүзләр һәм капма-каршы сүзләр куллану.</p> <p>-Аралашуда актив булу, теләп катнашу.</p>	<p>-Әсәрнең жанрын билгели алу (әкият, хикәя).</p> <p>-Зур булмаган әсәрләрне сәхнәләштерү, рольләргә бүлеп шигырьләрне сөйләү.</p> <p>-Яраткан язучыларны атый белү.</p> <p>-Укыту методик комплектында күрсәтелгән 2-3 шигырьне сөйләү, табышмак, мәкальләрне искә төшереп әйтү.</p> <p>-Әдәби персонажның кылган гамәлләре турындагы фикерләрен башкаларга сөйләү.</p> <p>-Үзенң яраткан китабы турында башкаларга сөйли белү.</p>

**Балаларның белем дәрәжәләре үсешә күрсәткече. (зурлар төркеме).
Танып белү.**

Югары дәрәжә.(3 балл.) Балалар транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтүче, уңайлыklar тудыручы әйберләрне таний һәм әйтә. Предмет һәм аның үзенчәлекләре (төсе, формасы, күләме, нинди материалдан булуы) турында сөйли, аларны төркемли белә. Төзүче, транспорт хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында белә. Юл йөрү кагыйдәләрен дөрес әйтә. Туган иле, шәһәре (авылы), Россиянең, Татарстанның башкаласы турында белә. Үз туганнары, үзе турында сөйли, адресын әйтә. Табигатьтәге кайбер закончалыкларны белә, алар арасындагы бәйләнешләр турында нәтижә чыгара.

Уртача дәрәжә.(2 балл.) Балалар транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтүче, уңайлыklar тудыручы әйберләрне атаганда хата жибәрә, ләкин үзлектән төзәтә. Предмет һәм аның үзенчәлекләре (төсе, формасы, күләме, нинди материалдан булуы) турында тулысынча сөйләми, исенә төшергәч, өстәп сөйли белә, төркемли ала. Төзүче, транспорт

хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында мәгълүмәтне тулысынча биреп бетерә алмый. Туган иле, шәһәре (авылы), Россиянең, Татарстанның башкаласы турында белә. Үз туганнары, үзе турында аз сөйли, сораулар биргәч үзлектән тулыландыра. Табигатьтәге кайбер закончалыкларны аңлатканда, үзара бәйләнешләр турында нәтижә чыгарганда кыенлыклар кичерә.

Уртачадан түбән дәрәжә.(1 балл.) Балалар транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтүче, уңайлыklar тудыручы әйберләренә атаганда хата жиберә. Предмет һәм аның үзенчәлекләре (төсе, формасы, күләме, нинди материалдан булуы) турында тәрбияче ярдәменнән башка сөйли белми, төркемдә алмый. Төзүче, транспорт хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында мәгълүмәт юк. Туган иле, шәһәре (авылы), Россиянең, Татарстанның башкаласы турында әйтә белми. Үз туганнары, үзе турында тәрбияче ярдәмендә сөйли. Адресын белми. Табигатьтәге кайбер закончалыкларны аңлата, үзара бәйләнешләр турында нәтижә чыгара алмый.

Аралашу.

Югары дәрәжә. (3 балл.) Сөйләмдә төрле кушма жөмлөләр куллана белә, туры һәм кыёк сөйләмнән файдалана. Үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча мөстәкыйль рәвештә хикәя төзи. Әдәби әсәрләренң эчтәлеген сөйләгәндә, ижади хикәяләр төзегәндә интонацияләрдән дәрәжә файдалана. Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләр куллана белә. Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләренә дәрәжә әйтә белә. Тәрбияче һәм балалар белән аралашуда теләп катнаша. үстерелешле аралашуда катнашу дәрәжәсе камил.

Уртача дәрәжә. (2 балл.) Сөйләмдә төрле кушма жөмлөләр кулланганда хаталар жиберә, үзлектән төзәтә белә. Үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча хикәя төзегәндә тәрбияче ярдәменнән көтә, бик үк мөстәкыйль түгел. Әдәби әсәрләренң эчтәлеген тулы бирми, ижади хикәяләр төзегәндә ижади түгел. Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләренә аз куллана. Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләренә әйткәндә хаталар жиберә. Тәрбияче һәм балалар белән аралашуда катнаша, үстерелешле аралашуда катнашуы камил дәрәжәдә түгел.

Уртачадан түбән дәрәжә.(1 балл.) Бала сөйләмдә гади жөмлөләр куллана, үз тәҗрибәсеннән чыгып начар сөйли, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча хикәя төзегәндә тәрбияче ярдәменнән көтә. Әдәби әсәрләренң эчтәлеген план буенча сөйли белми, ижади хикәяләреннән эчтәлеген гади, интонацияләрдән файдаланмый. Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләренә аз куллана. Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләренә әйтми. Тәрбияче һәм балалар белән аралашуда сирәк катнаша, үстерелешле аралашуда катнашуы юк дәрәжәдә.

Матур әдәбият уку.

Югары дәрәжә. (3 балл.) Әсәрнен жанрын (әкият, хикәя) аера ала. Зур булмаган әсәрләренә сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлеп шигырьләр укуда актив катнаша, тиз истә калдырып яткан сөйли. Язучыларны танып һәм атып, әсәрләрен белә. Шигырьләренә, мәкальләренә, санамышларны сөйләмдә мөстәкыйль куллана. Әдәби персонажларны кылган гамәлләренә дәрәжә бәя бирә. Үзеннән яраткан китабы турында башкаларга сөйләп бирә ала.

Уртача дәрәжә. (2 балл.) Әсәрнең жанрын (әкият, хикәя) аерганда ялгышлыklar жибәрә, ләкин тәрбияче ярдәмендә үзлектән төзәтә ала. Зур булмаган әсәрләрне сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлеп шигырьләр укуда активлык күрсәтми, ләкин катнаша. Язучыларны таный, әсәрләрен әйтүдә кыенлыklar кичерә. Шигырьләрне, мәкальләрне, санамышларны сирәк куллана. Әдәби персонажларның кылган гамәлләренә бәя биргәндә хаталар жибәрә. Үзенең яраткан китабы турында башкаларга тулы итеп сөйләми.

Уртачадан түбән дәрәжә. (1 балл.) Әсәрнең жанрын (әкият, хикәя) аера алмый. Зур булмаган әсәрләрне сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлеп шигырьләр укуда катнашырга теләге юк. Язучыларны танымый, әсәрләрен әйтә алмый. Шигырьләрне, мәкальләрне, санамышларны кулланмый. Әдәби персонажларның кылган гамәлләренә бәя бирә белми. Үзенең яраткан китабы турында башкаларга сөйли белми.

**Ел ахырында үзләштерелгә тиешле белем һәм күнекмәләр.
(мәктәпкә әзерлек төркеме.)**

Танып белү.	Аралашу.	Матур әдәбият уку.
<p>-Сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында күзаллау.</p> <p>-Экологик бәйләнешләрне аңлата алу, кешенең табигать белән бәйләнеше, үзара йогынтысын белү.</p> <p>-Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүматле булу.</p> <p>-Предметларны үзләренә генә хас билгеләре, үзчәлекле сыйфатлары буенча аерып ала һәм төркемле белү.</p> <p>-Үзе турында, (Ф.И.О., адрес, № телефон, эти-әнисе)сөйли белү, өлкәннәр хезмәте, аларның эшлекле сыйфатлары турында мәгълүматле булу.</p>	<p>-Күмәк сөйләмдә катнашу (сораулар бирә, сорауларга тулы җавап кайтара, вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эзлекле мәгънәле, аңлаешлы итеп сөйли.)</p> <p>-Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгънәсе буенча аңлап төгәл куллану.</p> <p>-Сүзләренә контексттагы мәгънәсенә туры китереп сөйли белү күнекмәләре булу.</p> <p>Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып ижади хикәяләр төзи белү.</p> <p>Тәрбияче, һәм яшәтәшләре белән әдәпле итеп сөйләшә белү.</p>	<p>-Әсәрнең жанрын билгели алу (Әкият, хикәя, шигырь.)</p> <p>-Китап геройларының хәленә керә белү, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирү, үз мөнәсәбәтен белдерү.</p> <p>- Шигырьләрне, сәхнәләштергән әсәрләрне сәнгатьле итеп сөйләү, эчтәлегә буенча сорауларга җавап бирә белү.</p> <p>-Иллюстрацияләр, рәсемнәргә карап өйрәнгән матур әдәбият әсәрләрен тану.</p> <p>-Китаплардан яңа белемнәр алу мөмкинлеген аңлау.</p>

**Балаларның белем дәрәжәләре үсеше күрсәткече.
(мәктәпкә әзерлек төркеме).
Танып белү.**

Югары дәрәжә. (3 балл.) Бала сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында күзаллы. Экологик бәйләнешләре аңлата ала, кешенең табигать белән бәйләнеше, үзара йогынтысын белә. Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмат бирә ала. Предметларның үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары турында сөйли, аларны төркемлә белә. Үзе турында, (Ф.И.О., адрес, № телефон, эти-әнисе) сөйли белә, өлкәннәр хезмәте, аларның эшлекле сыйфатлары турында мәгълүмат бар.

Уртача дәрәжә. (2 балл.) Сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында баланың күзаллавы житәрлек дәрәжәдә түгел. Экологик бәйләнешләре күрдә авырыксына, тәрбияче яки балалар ярдәмендә үзе җавап бирә. Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмат бар, дәрәс итеп тәрбияче ярдәмендә аңлата. Предметларның үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары турында сөйләгәндә хаталар жибәрә, төркемләгәндә хаталар жибәрсә үзлектән төзәтә белә. Үзе турында, (Ф.И.О., адрес, № телефон, эти-әнисе) мәгълүмат тулы түгел.

Уртачадан түбән дәрәжә. (1 балл.) Сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында бала күзалламый. Экологик бәйләнешләре, кешенең табигать белән бәйләнеше, үзара йогынтысы турында әйтә белми. Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмат бирә алмый. Предметларның үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары турында сөйли әмма аларны, төркемләми. Үзе турында, (Ф.И.О., адрес, № телефон, эти-әнисе) мәгълүмат аз.

Аралашу.

Югары дәрәжә (3 балл.) Бала күмәк сөйләмдә актив катнаша (сораулар бирә, сорауларга тулы җавап кайтара, вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эшлекле мәгълә, аңлаешлы итеп сөйли.). Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгъләсе буенча аңлап төгәл куллана ала. Сүзләре контексттагы мәгъләсенә туры китереп сөйли белә. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып үзлектән иҗади хикәяләр төзи белә. Тәрбияче, һәм яшәтәшләре белән әдәпле итеп сөйләшә белә. Бәйләнешле сөйләмә чиста, грамматик яктан дәрәс.

Уртача дәрәжә. (2 балл.) Бала күмәк сөйләмдә катнаша (сорауларны аз бирә, сорауларга җавап кайтара, вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эшлекле сөйләгәндә хаталар жибәрә, ләкин үзлектән төзәтә). Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгъләсе буенча кулланганда хаталар жибәрә. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып иҗади хикәяләр төзегәндә хаталар жибәрә, тәрбияче ярдәмендә үзлектән төзәтә ала. Тәрбияче һәм яшәтәшләре белән әдәпле итеп сөйләшә белә.

Уртачадан түбән дәрәжә. (1 балл.) Бала күмәк сөйләмдә катнашмый (сораулар бирә, сорауларга тулы җавап кайтара алмый вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эшлекле сөйләгәндә хаталар жибәрә, үзлектән төзәтә белми). Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгъләсе буенча кулланганда хаталар жибәрә. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып үзлектән иҗади хикәяләр төземи.

Матур әдәбият уку.

Югары дәрәжә. (3 балл.) Әсәренң жанрын билгели ала (әкият, хикәя, шигырь). Китап геройларының хәленә керә белә,

кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә, үз мөнәсәбәтен белдерә. Шигырьләрне, сәхнәләштергән әсәрләрне сәнгатьле итеп сөйли, әчтәлегә буенча сорауларга җавап бирә белә. Иллюстрацияләр, рәсемнәргә карап өйрәнгән матур әдәбият әсәрләрен таный. Китаплардан яңа белемнәр алу мөмкинлеген аңлый.

Уртача дәрәжә. (2 балл.) Әсәрнең жанрын билгеләүдә (әкият, хикәя, шигырь) хаталар җибәрә. Китап геройларының хәленә керә белә, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә, үз мөнәсәбәтен аңлата алмый. Шигырьләрне, сәхнәләштергән әсәрләрне сөйләгәндә сәнгатьлелек җитми. Әчтәлегә буенча сорауларга җавап биргәндә хаталар җибәрә. Иллюстрацияләр, рәсемнәргә карап өйрәнгән матур әдәбият әсәрләрен таныганда, хаталар җибәрә, күп очракта үзлектән төзәтми. Китаплар белән кызыксына, мөстәкыйльлеге чамалы.

Уртачадан түбән дәрәжә. (1 балл.) Бала әсәрнең жанрын (әкият, хикәя, шигырь) тәрбияче ярдәменнән башка билгели алмый. Китап геройларының хәленә керә белми, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә алмый, үз мөнәсәбәтен дәрәс аңлата алмый. Шигырьләрне тиз истә калдырмый, сәхнәләштергән әсәрләрне сөйләгәндә сәнгатьлелеге, ижадилыгы юк. Әчтәлегә буенча сорауларга тәрбияче ярдәмендә җавап бирә яки бирә алмый. Иллюстрацияләр, рәсемнәргә карап өйрәнгән матур әдәбият әсәрләрен таныганда күп хаталар җибәрә. Китаплар белән кызыксынмый.

Кулланылган әдәбият.

1. Ал кирәк, гөл кирәк (методик кулланма). Р. Ягъфәров. - Казан. 1995.
2. Балачак аланы (хрестоматия). К.В. Закирова. - Казан. 2011.
3. Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү программасы. М.А. Васильева, В.В. Гербова, Т.С. Комарова. - Казан Мәскәү. 2006.
4. Балалар бакчасында татарча сөйләм үстерү дәрәсләре (методик кулланма.) З.М. Зарипова, А.И. Касимова. - Казан 2010.
5. Бала бишеге-гомер ишеге (җыентык). Ф. Зарипова... - Яр Чаллы. 2000.
6. Белем бирү һәм тәрбия процессында милли төбәк компоненты (методик кулланма). З.М. Зарипова. - Яр Чаллы. 2000.
7. Балалар фольклоры. Н. Исәнбәт. - Казан. 1984.
8. Балалар бакчасы (хрестоматия). Ф.Ю. Юсупов. - Казан. 2003.
9. Бал бабай. З.М. Зарипова, И.М. Хәмитов. - Яр Чаллы. 2000.
10. Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү (программа). К.В. Закирова... - Казан 2009.
11. Балалар бакчаларында телдән сөйләмгә өйрәтүнең фәнни методик нигезләре (монография). М.Ф. Кашапова. - Казан. 2009.
12. Гөлбакча (хрестоматия). Ф.Ю. Юсупов... - Казан. 1990.
13. Диагностика речевого развития дошкольников. (3-7 лет). О.С. Ушакова, Е.М. Струнина. - Москва. 1999.
14. Иң гүзәл тел-туган тел (методик кулланма). М.Ф. Кашапова. - Казан. 2009.
15. Иң матур сүз (хрестоматия). К.В. Закирова. - Казан. 2000.

16. Иң татлы тел-туган тел (методик кулланма). М.Ф.Кашапова. - Казан. 2004.
17. Иҗат баскычлары (методик ярдәмлек). Р.К.Шәехова, К.В.Закирова.- Казан. 2001.
18. Көч һәм рух тамырлары (хрестоматия). К.В.Закирова, Р.А.Низамов.- Казан. 1998.
19. Кәҗә-мәкәрҗә (методик кулланма). Р. Ягъфәров.- Казан. 1994.
20. Методика развития речи детей. А. М. Бородич.- Москва. 1981.
21. Материал к занятиям по развитию речи. Т.И. Подрезова.- Москва. 2006.
22. Программа по обучению детей русскому языку. З. М. Зарипова...- Набережные Челны. 2004.
23. Развитие речи детей 5-7 лет.). О.С.Ушакова. - Москва. 2011.
24. Раушан көзге (хрестоматия). Р.Ш.Халикова.- Казан. 1993.
25. Туган телем- бөөк анам теле (методик кулланма). З.М.Зарипова. - Яр Чаллы. 2004.
26. Табигатькә сәяхәт (методик эшләнмә). Г.М. Хәкимова. - Яр Чаллы. 2007.
27. Татар халык уеннары. Р. Ягъфәров. - Казан. 2002.
28. Татар халык табышмаклары. “Идел-йорт” нәшрияте. - Яр Чаллы. 2000.
29. Театр уйнап үсәбез (ярдәмлек). А.Т.Хужина. - Яр Чаллы. 2009.
30. Уйный-уйный үсәбез (хрестоматия). К.В.Закирова. - Казан. 2005.
31. Уйныйк әле, балалар (методик ярдәмлек). М.Ф.Кашапова.- Казан. 2011.
32. Юлда йөрсәң, уяу бул! Ф.Л.Гыйниятуллина. - Яр Чаллы. 2008.
33. Әхлак дәрәсләре (дәрәс эшкәртмәләре). В. С. Казыйханов.- Яр Чаллы. 1997.
34. Әхлак белеме - (хрестоматия). В. С. Казыйханов. Яр Чаллы. 2000.
35. Әткәм-әнкәмнең теле (методик кулланма). К.В.Закирова, С.М.Гаффарова.- Казан. 1997.
36. Әдәп-матур гадәт. З.М.Зарипова. - Яр Чаллы. 2009.
37. Үз илемдә, үз телемдә (методик кулланма). Ф.М.Зиннурова.- Казан. 2009.
38. Жил каян килә (жыентык). Л. Шәех.- Казан. 2008.